

Valideringsdelegationen
2015–2019

Vidare vägar till arbete och utbildning

Läge och utveckling av validering – årlig redovisning

Maj 2019

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Valideringsdelegationen 2015-2019
U 2015:10Utbildningsdepartementet
Arbetsmarknadsdepartementet

Förord

Regeringen beslutade den 19 november 2015 att tillsätta en kommitté i form av en nationell delegation med uppdraget att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet (dir. 2015:120). I uppdraget ingår att årligen lämna en redovisning till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet) om hur uppdraget fortskrider. Valideringsdelegationen 2015–2019 överlämnar härmed sin tredje årliga redovisning.

Stockholm i maj 2019

Anders Ferbe, ordförande

Anders Barane, Sveriges Kommuner och Landsting

Chamilla Bohman, Svenska Kommunalarbetsförbundet

Tim Brooks, Tillväxtverket

Linda Daugaard, Arbetsförmedlingen

Malin Jönsson, Universitets- och högskolerådet

Josefine Larsson, IF Metall

Maria Lindgren, Myndigheten för yrkeshögskolan

Jesper Lundholm, Unionen

Hans Millmark, Svenska ESF-rådet

Maria Rosendahl, Teknikföretagen

Svante Sandell, Statens skolverk

Charlotte Tarschys, Jusek

Peter Thomelius, Visita

Fredrik Voltaire, Almega

/Elin Landell

Helena Asp

Nadja Ben Ammar

Innehållsförteckning

<i>Innehållsförteckning</i>	2
<i>Sammanfattning</i>	5
<i>1. Inledning</i>	7
1.1 Valideringsdelegationens uppdrag	7
1.2 Varför validering och för vem?	7
1.3 Mål för utvecklingsarbetet	8
1.4 Rapportens syfte och disposition	8
<i>2. Möjligheter till validering</i>	9
2.1 Arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering)	9
2.2 Kommunal vuxenutbildning	10
2.3 Yrkeshögskola och högskola	11
2.4 Reglerade yrken	12
2.5 Kompletterande utbildning för personer med utländsk högskoleutbildning	13
<i>3. Utvecklingen inom de fem prioriterade områdena</i>	15
3.1 Överförbarhet mellan kvalifikationer	15
3.1.1 Sex kvalifikationer utanför formell utbildning har nivåplacerats i SeQF	15
3.1.2 Standarden för branschvalidering förordar nivåplacering i SeQF	16
3.1.3 Myndigheter ställer ofta krav på branschgodkända valideringsmodeller	16
3.1.4 Överförbarheten mellan branschvalidering och den kommunala vuxenutbildningen är begränsad	17
3.1.5 Examensmålen för yrkeshögskolans utbildningar är uttryckta i förväntade läranderesultat	19
3.1.6 Överförbarheten mellan högskola och kompetens som utvecklats i andra sammanhang är otillräcklig	19
3.2 Ansvar på nationell och regional nivå	20
3.2.1 I nuläget saknas ett uppdrag att främja validering inom högskolan	21
3.2.2 Arbetsmarknadens parter arbetar med att främja validering fortsätter	23
3.2.3 Utveckling av samverkan om validering pågår i regionerna	24
3.2.4 Det saknas ett långsiktigt ansvar för samordning av valideringssystemets olika delar	26
3.3 Hög kvalitet	26
3.3.1 Standarden för branschvalidering ger stöd i kvalitetssäkringsarbetet	27
3.3.2 Implementeringen av stödmaterial för validering inom kommunal vuxenutbildning fortsätter	29
3.3.3 Myndigheten för yrkeshögskolan genomför insatser för att stödja utbildningsanordnarna	30

3.3.4 Ett omfattande utvecklingsarbete har bedrivits inom högskolan men lärosätena efterfrågar fortsatt stöd _____	31
3.3.5 Brett deltagande i utbildningar om validering _____	34
3.3.6 Stöd för kvalitet finns även vid validering inom kontakttolkutbildning _____	35
3.3.7 Nordisk kvalitetsmodell för validering har utvecklats _____	36
3.4 Resurser och organisation _____	36
3.4.1 Arbetsförmedlingen har utvecklat sitt arbete med valideringsprogrammet för arbetssökande _____	37
3.4.2 Validering erbjuds i samband med omställning _____	39
3.4.3 Tillfällig basfinansiering för regionalt kompetensförsörjningsarbete _____	39
3.4.4 Validering i orienteringskurs kan ge statsbidrag _____	41
3.4.5 Myndigheten för yrkeshögskolan utreder finansiering av validering för tillgodoräknande inom yrkeshögskolan _____	41
3.4.6 Högskolans resurstilldelningssystem missgynnar validering _____	42
3.4.7 Branscherna uppfattar statens medfinansiering av utveckling av branschmodeller som otydlig och oförutsägbar _____	43
3.4.8 Utvecklingsprojekt med nationell förankring _____	44
3.5 Information och vägledning _____	45
3.5.1 Myndighetssamverkan om kommunikation om validering fortsätter _____	45
3.5.2 Positiva attityder till validering men behov av bättre information _____	46
3.5.3 Tillgång till vägledning kopplad till validering _____	49
3.5.4 Lätt åtkomlig information och vägledning om validering på myndigheternas webbplatser _____	50
3.5.5 Stora variationer mellan lärosäten i hur man informerar om möjligheten till validering _____	51
4. Omfattning av validering inom utbildning och arbetsliv _____	54
4.1 Arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering) _____	54
4.1.1 Antalet branschvalideringar fortsätter att öka _____	54
4.1.2 Fler arbetssökande blev validerade under 2018 _____	56
4.1.3 Validering i små och medelstora industriföretag stimuleras _____	57
4.2 Kommunal vuxenutbildning _____	58
4.3 Yrkeshögskolan _____	59
4.4 Universitet och högskolor _____	61
4.5 Kontakttolkutbildning _____	62
4.6 Regional samverkan _____	63
4.7 Utvärderingar av effekter _____	64
5. Slutsatser och rekommendationer _____	65
5.1 Utvecklingen på valideringsområdet _____	65
5.2 Förslag som lämnats 2018 _____	66
5.3 Ytterligare insatser behövs för att etablera långsiktiga strukturer för validering _____	66

<i>Bilaga 1. Uppföljning av modeller för branschvalidering</i>	<i>69</i>
<i>Bilaga 2. Valideringar enligt branschmodell per yrkesroll 2015–2018</i>	<i>75</i>

Sammanfattning

Valideringsdelegationen har i uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet. I delegationens årliga redovisning till Regeringskansliet dras följande slutsatser om utvecklingen.

- Möjligheterna till validering enligt branschmodell fortsätter att öka.
- Inom kommunal vuxenutbildning saknas fortfarande en tydlig skyldighet att erbjuda validering och Skolverket brister i uppföljningen av om kravet att erbjuda validering inom regionalt yrkesvux efterlevs.
- Ansvaret för validering är tydligt för samtliga berörda myndigheter, utom för Universitets- och högskolerådet som i nuläget saknar ett uppdrag att främja utvecklingen av validering.
- I alla regioner pågår utvecklingsarbete för att etablera regionala strukturer för validering. I tre regioner finns etablerade strukturer på plats, medan övriga regioner befinner sig i en första kartläggningsfas eller bedriver ett projektbaserat arbete.
- Riktlinjer och metodstöd för hög kvalitet i valideringsarbetet finns framtaget. Det är viktigt att myndigheterna också når ut med informationen och stödjer användningen av dessa stödverktyg.
- Det finns stora brister i informationen till sökande och studenter om möjligheter till validering av reell kompetens inom högskolan. Bättre och mer enhetlig information behövs för att säkra nationell likvärdighet.
- Den statliga medfinansieringen av branschernas utveckling av valideringsmodeller är ryckig. Även medfinansieringen av regional samverkan om validering präglas av tillfälliga lösningar. För utveckling av permanenta system för validering krävs långsiktig och stabil finansiering.
- Omfattningen av validering fortsätter att öka, både mot arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering) och inom formell utbildning. Regional samverkan bidrar till den ökade omfattningen. Statistiken har dock låg kvalitet, och statistik saknas fortfarande helt om validering inom högskolan.

Regeringen behöver säkerställa att resurser avsätts för uppdrag att hålla samman och driva på den fortsatta utvecklingen av validering. Delegationen kommer i sitt slutbetänkande i december 2019 lämna förslag till åtgärder för att säkra ett sammanhållet system för validering på nationell och regional nivå. Delegationen understryker också vikten av att regeringen återkommer om de förslag som lämnats i delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande (SOU 2018:29).

1. Inledning

1.1 Valideringsdelegationens uppdrag

Regeringen beslutade i november 2015 att tillsätta en kommitté i form av en delegation med uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på nationell och regional nivå (dir. 2015:120). Delegationen har antagit namnet Valideringsdelegationen 2015–2019.

Valideringsdelegationen består av en ordförande samt 14 andra ledamöter som representerar arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer samt berörda myndigheter. Delegationen har ett kansli som ansvarar för det operativa arbetet.

Den 30 augusti 2018 beslutade regeringen om ett tilläggsdirektiv (dir. 2018:101). Enligt direktiven ska delegationen nu även:

- föreslå en övergripande definition av validering som utgår från EU:s rekommendation om validering av icke-formellt och informellt lärande,
- se över författningar där begreppet validering ingår för att uppnå en överensstämmelse med den övergripande definitionen, och
- analysera och ta ställning till hur den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) kan användas för att stärka samspelet mellan validering och utbildningsinsatser av olika aktörer.

Valideringsdelegationen har hittills lämnat två delbetänkanden till regeringen, En nationell strategi för validering (SOU 2017:18) och Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande (SOU 2018:29). Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 december 2019.

1.2 Varför validering och för vem?

Validering syftar till att synliggöra och erkänna en persons kunskaper och kompetenser, oavsett hur de har förvärvats. Validering kan underlätta kompetensförsörjningen i arbetslivet och bidra till effektivare utbildning. I samtliga fall handlar det om att säkerställa att individens kompetens motsvarar fastställda kriterier. Efter en validering ska individen kunna erhålla en kvalifikation med legitimitet och värde för fortsatt utbildning eller på arbetsmarknaden.

Validering kan vara ett verktyg för personer:

- i omställning,
- med kompetens från utlandet,
- som vill vidare i utbildning, eller
- som är yrkesverksamma.

För många individer är validering en länk i en kedja, där även andra insatser behövs – före, under eller efter själva valideringen. Det kan handla om inledande kartläggning, studie- och yrkesvägledning, kompletterande utbildningsinsatser, praktik med mera. Detta ställer krav på väl fungerande och flexibel samverkan mellan olika aktörer.

1.3 Mål för utvecklingsarbetet

I Valideringsdelegationens delbetänkande En nationell strategi för validering (SOU 2017:18) angavs den övergripande målsättningen för utvecklingsarbetet inom valideringsområdet:

[...] betydligt fler individer ska få sin kompetens validerad. Validering ska vara tillgängligt i hela landet, på samtliga nivåer i utbildningssystemet och mot en större bredd av kvalifikationer i arbetslivet. Validering som väg till en kvalifikation ska ha lika hög legitimitet som formell utbildning.

För att öka tillgången till validering behöver ett överblickbart, sammanhållet och kvalitetssäkrat system komma på plats. Strukturerna behöver vidareutvecklas och kompletteras.

1.4 Rapportens syfte och disposition

Delegationen ska enligt direktiven årligen lämna en redovisning till Regeringskansliet om hur arbetet fortskrider. I delegationens uppdrag ingår bland annat att följa och analysera omfattningen och resultatet av validering inom utbildningsväsende och arbetsliv.

Syftet med rapporten är dels att ge en övergripande bild av utvecklingen på valideringsområdet vad gäller möjligheter till validering (kapitel 2) och de fem övergripande prioriteringarna i den nationella strategin för validering (kapitel 3), dels att redovisa omfattningen av validering (kapitel 4). I kapitel 5 summeras delegationens slutsatser om behov av åtgärder för den fortsatta utvecklingen.

2. Möjligheter till validering

Validering genomförs i Sverige av en mängd olika aktörer inom olika områden: utbildningsanordnare inom kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola, universitet och högskolor, samt valideringsutförare som godkänts av bransch, yrkesnämnd eller annan partsgemensam organisation. I ett effektivt system finns tillgång till validering inom samtliga nivåer i utbildningssystemet och mot en stor bredd av kvalifikationer i arbetslivet. Möjligheterna till validering inom utbildningssystemet påverkas av hur regelverket är utformat inom respektive utbildningsform. Validering mot arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering) förutsätter att branschens aktörer har utvecklat kompetensprofiler och valideringsmodeller för olika yrkesroller. För validering mot legitimationsyrken påverkas möjligheterna av hur ansvariga myndigheter organiserat processerna för svensk behörighet.

2.1 Arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering)

Möjligheterna till validering enligt branschmodell har ökat något sedan föregående år. I dagsläget (april 2019) är 24 modeller för validering mot arbetslivets kvalifikationer operativa eller på gång att börja användas (se bilaga 1). Sammantaget omfattar dessa modeller 61 yrkesroller. De nya modellerna och yrkesrollerna har inneburit ett viktigt tillskott till möjligheterna till validering. För huvuddelen av branschmodellerna kan en validering påbörjas inom tre månader. Modeller för branschvalidering finns framför allt inom traditionellt mansdominerade yrken. Utöver de modeller som är operativa pågår utveckling av nya valideringsmodeller och uppdatering av äldre modeller i ytterligare några branscher.

Modellernas tillgänglighet varierar, både avseende vem som kan köpa en validering och var valideringen kan genomföras. Jämfört med föregående år har några av de befintliga modellerna blivit tillgängliga för fler aktörer och fler arbetsgivare. Flera av modellerna uppges vara upphandlade, eller på väg att upphandlas, av Arbetsförmedlingen.¹ Fortfarande är få modeller tillgängliga genom avtal med omställningsaktörer. Enligt uppgifter från Trygghetsfonden TSL har man dock upphandlat samtliga valideringsmodeller som är operativa och som godkänts av branschen. TSL är den enda omställningsaktör som i nuläget erbjuder validering till personer som sagts

¹ Utöver det arbetsmarknadspolitiska programmet validering förekommer validering även inom ramen för andra program och insatser, till exempel arbetspraktik i form av yrkeskompetensbedömning. Validering kan även vara upphandlad som förberedande utbildning. De valideringsmodeller som Arbetsförmedlingen upphandlat enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem framgår av avsnitt 3.4.1.

upp på grund av arbetsbrist. Branschmodellerna är utformade för arbetslivets behov, och arbetsgivare och yrkesverksamma är primära målgrupper. De allra flesta branscher uppger också att deras modell är tillgänglig, helt eller delvis, för arbetsgivare. Detta innebär att de kan användas för såväl rekrytering som kompetensutveckling av befintlig personal. De är ofta även tillgängliga för utbildningsanordnare. Den geografiska tillgängligheten har också ökat från föregående år. Uppföljningen visar att 16 modeller nu är tillgängliga i flertalet län (2018 var 8 modeller tillgängliga i flertalet län) och ytterligare 5 är tillgängliga i omkring hälften av länen.

Även om möjligheterna till validering har ökat kvarstår ett antal utmaningar. För att validering ska kunna bidra till full nytta lyfter Valideringsdelegationens arbetsgrupp för branschvalidering fram att det är centralt att den som validerats får tillgång till kompletterande utbildning och kompetensutveckling baserad på valideringens resultat. De pekar också på behovet av långsiktig finansiering för utveckling och användning av branschmodellerna.²

2.2 Kommunal vuxenutbildning

Möjligheten för elever inom kommunal vuxenutbildning att få sina kunskaper och sin kompetens validerade stadgas i skollagen.³ I förordningen om vuxenutbildning anges att validering får ske inom ramen för alla kurser och ska utgå från elevens förutsättningar och behov.⁴ Regleringen av validering inom komvux innebär en möjlighet till validering för eleverna, men däremot saknas en skyldighet för huvudmännen att erbjuda validering. Detta avviker från hur tillgången till validering har reglerats inom yrkes- högskolan och högskolan. I departementspromemorian Validering med mervärde (Ds 2016:24) föreslogs en ändring av skollagen så att huvudmannen för vuxenutbildning ska vara skyldig att erbjuda en elev validering. Någon ändring har dock inte beslutats. Valideringsdelegationen avser att återkomma till frågan i slutbetänkandet.

Hösten 2016 beslutade regeringen om förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning (regionalt yrkesvux). Den nya förordningen trädde i kraft den 1 januari 2017. För att erhålla

² Bättra Konsult (2018) Branschvalideringens användning och nytta – exempel och analys som genomförts med stöd av Valideringsdelegationens arbetsgrupp för branschvalidering, dnr Komm2017/01316/U 2015:10.

³ Skollagen (2010:800) 20 kap. 42 § och 21 kap. 21 §.

⁴ Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning, 2 kap. 8 §.

statsbidrag för regionalt yrkesvux ska minst tre kommuner samverka och de samverkande kommunerna ska planera utbudet efter samråd med den aktör som har det regionala utvecklingsansvaret i länet och med Arbetsförmedlingen. Utbildningen ska också planeras och bedrivs under medverkan av arbetslivet. Enligt förordningen är kommunerna också skyldiga att erbjuda en möjlighet till validering för att få statsbidrag för regionalt yrkesvux. I ansökan till Statens skolverk om statsbidrag ska kommunerna specifikt intyga att de erbjuder validering. Riksrevisionen har dock påtalat brister i Skolverkets uppföljning av utbetalda statsbidrag och rekommenderat att myndigheten stärker sin uppföljning av att bidragsmottagarna följer de krav som ställs i de förordningar som finns kopplade till respektive statsbidrag.⁵ Skolverket har i nuläget inga planerade fördjupade granskningar av att kommunerna har levt upp till villkoren för regionalt yrkesvux om att erbjuda validering.

2.3 Yrkeshögskola och högskola

Inom yrkeshögskolan och högskolan används validering för att bedöma sökandes och studerandes reella kompetens. Personer som söker till dessa utbildningsformer har rätt att få sin reella kompetens bedömd för behörighet till utbildningen.⁶ Reell kompetens är alltså en egen behörighetsgrund vid sidan av formella betyg från tidigare utbildning.

Som ett ytterligare sätt att styrka grundläggande behörighet beslutade regeringen i juli 2018 om en försöksverksamhet med behörighetsprov som ska bedrivs 2022–2023.⁷ Syftet är att personer som har fyllt 24 år och saknar gymnasiebetyg ska ha möjlighet att genom ett behörighetsprov visa att han eller hon har de nödvändiga kompetenserna som krävs för grundläggande behörighet. Universitets- och högskolerådet (UHR) ska ansvara för att ta fram och genomföra provet. UHR har i början av 2019 lämnat en första delredovisning som bland annat innehåller myndighetens uppskattning av kostnaderna för en försöksverksamhet.⁸

⁵ Riksrevisionen (2018) Revisionsrapport – Bristande rutiner och intern styrning och kontroll i uppföljning av lämnade bidrag 2018, dnr 3.1.2-2018-0744.

⁶ Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan, 3 kap., respektive Högskoleförordning (1993:100), 7 kap.

⁷ Förordning (2018:1510) om försöksverksamhet med behörighetsprov för tillträde till högskoleutbildning.

⁸ Universitets- och högskolerådet (2019) Förberedande uppdrag inför utveckling av ett nationellt behörighetsprov och en försöksverksamhet, dnr 1.1.1-00917-2018.

Inom yrkeshögskolan och högskolan har personer som antagits till en utbildning också rätt att få sin reella kompetens prövad för tillgodoräknande.⁹ Utbildningen ska därigenom kunna förkortas och anpassas utifrån vilka kunskaper och färdigheter som den studerande redan har tillägnat sig genom tidigare utbildning eller i yrkesverksamhet. Inom yrkeshögskolan finns även möjlighet att ansöka om tillgodoräknande för kompetens som utvecklats på annat sätt, till exempel i förenings- och volontärarbete eller genom självstudier. Valideringsdelegationen har i delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande (SOU 2018:29) föreslagit att en sådan möjlighet införs också för studenter i högskoleutbildning.¹⁰ Någon ändring har ännu inte beslutats.

2.4 Reglerade yrken

För personer med utländsk utbildning är validering viktigt på vägen till legitimation för ett yrke som är reglerat i Sverige. För att bli behörig i Sverige krävs oftast både att utbildningen bedöms motsvara en svensk utbildning för yrket och att individen kan styrka sin kompetens genom kunskaps- och färdighetsprov och/eller att vissa kompletteringar genomförs. Olika myndigheter ansvarar för att pröva behörighet och utfärda legitimation för de reglerade yrkena, däribland Socialstyrelsen (yrken inom hälso- och sjukvården) och Statens skolverk (lärare och förskollärare).

För personer som är utbildade utanför EU och EES prövar *Socialstyrelsen* den sökandes kompetens i flera steg. Först granskas utbildningen, därefter testas kunskap, kompetens och lämplighet mot kraven för legitimation för respektive yrke genom ett kunskapsprov och en praktisk tjänstgöring. Från och med 2018 erbjuder Socialstyrelsen kunskapsprov för samtliga 21 yrken med legitimationskrav och fler provtillfällen än tidigare anordnas under året. Kunskapsproven ger möjlighet för den sökande att styrka sin kompetens, vilket kan minska behoven av komplettering.

Även *Skolverket* erbjuder prov för att styrka att kompetensen motsvarar kraven för att få svensk behörighet som lärare, men bara till personer med lärarexamen från länder inom EU, EES samt Schweiz. Valideringsdelegationen har i en skrivelse till Utbildningsdepartementet påtalat att det så kallade lämplighetsprovet bör göras tillgängligt också för lärare med

⁹ Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan, 2 kap. 12 §, respektive Högskoleförordning (1993:100), 6 kap. 7 §.

¹⁰ SOU 2018:29 *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande*, s. 198.

utbildning från övriga länder.¹¹ Att provet inte är öppet för personer som utbildats i tredjeland leder sannolikt till mer omfattande kompletteringar för vissa sökande.

I samma skrivelse föreslog Valideringsdelegationen också att Skolverkets avgift för att bedöma kompletteringsbehoven för lärare med utländsk examen tas bort.¹² Avgiften medför att utlandsutbildade lärare avvaktar med sin ansökan om legitimation och därmed inte får korrekt information om vilka kompletteringar som krävs för att de ska nå en svensk behörighet. Detta leder till att alltför många utlandsutbildade lärare genomför kompletteringar mot en svensk lärarexamen i stället för att komplettera direkt mot legitimation. Bland dem som antogs till Utländska Lärares Vidareutbildning (ULV) 2018 var det bara 16 procent som innan utbildningen hade ansökt om lärarlegitimation och fått beslut från Skolverket om komplettering och därmed kunde komplettera direkt mot legitimation. Genom att ta bort avgiften kan vägen till svensk behörighet kortas betydligt för många utlandsutbildade lärare. Socialstyrelsen tar inte ut avgift för motsvarande bedömning av komplettering för legitimation inom hälso- och sjukvården yrken. Regeringen bör tydliggöra hur avgiftsförordningen bör tillämpas av myndigheter med uppgifter att granska utländsk utbildning och pröva behörighet för ett yrke. Regeringen bör också se över behörighetsförordningen så att Skolverket ges förutsättningar för en ändrad hantering.

2.5 Kompletterande utbildning för personer med utländsk högskoleutbildning

År 2016 startade en kraftig utbyggnad av de kompletterande utbildningarna för personer med en avslutad utländsk utbildning. Satsningen syftar till att underlätta vägen till arbete inom relevant område. Genom utbildningarna ges möjlighet att komplettera med kunskaper som behövs för yrkesutövningen i Sverige. De kan också vara ett sätt att få behörighet att utöva ett yrke som är reglerat i Sverige. Kompletterande utbildningar har sedan tidigare funnits för utlandsutbildade läkare, tandläkare, sjuksköterskor, lärare och jurister. Utbyggnaden innebär att fler lärosäten anordnar dessa utbildningar. Den innebär också att kompletterande utbildningar för fler yrkesområden har startats, bland annat apotekare, barnmorskor, biomedicinska analytiker,

¹¹ Valideringsdelegationen (2018) Valideringsprocessen för lärare med utländsk examen, 2018-11-20, dnr Komm2018/00177/U2015:10.

¹² Statens skolverk hanterar den första bedömningen av kompletteringsbehov som en ansökan om legitimation. Detta innebär att lärare med utländsk utbildning behöver betala avgift två gånger, både för att få kompletteringsbehoven fastställda och för prövningen efter genomförda kompletteringar.

ekonomer, fysioterapeuter, ingenjörer och arkitekter, psykologer, socionomer och systemvetare. Utbyggnaden av de kompletterande utbildningarna för hälso- och sjukvårdens yrken har begränsats på grund av brist på platser för den verksamhetsförlagda delen. Söktrycket till dessa utbildningar är därför mycket högt. De nya kompletterande utbildningarna för yrken som inte är reglerade har däremot genomgående haft problem att attrahera studenter.

Kompletterande utbildningar för läkare med examen från länder utanför EU/EES (KUL) finns nu på fem lärosäten. Från och med hösten 2019 baseras urvalet till KUL på Socialstyrelsens kunskapsprov. Detta bidrar till ett mer enhetligt system där alla läkare med utbildning från länder utanför EU/EES gör det medicinska kunskapsprovet. Systemet innebär en gemensam start, men med olika vägar till legitimation baserat på individernas förutsättningar. Godkänt resultat på kunskapsprovet leder till sex månaders praktisk tjänstgöring och legitimation. Läkare med icke godkänt resultat kan söka KUL för att komplettera tidigare kunskaper.

Med en kortare introduktionskurs inför kunskapsprovet ökar chanserna att klara provet. Sådana kurser erbjuds av vissa utbildningsanordnare, bland annat inom snabbspåren för utländska läkare som Arbetsförmedlingen och parterna har kommit överens om. Introduktionskurserna är dock inte ett generellt erbjudande som är tillgängligt för samtliga sökande.

Under 2018 beslutade regeringen om vissa ändringar i förordningen (2008:1101) om kompletterande utbildning som bland annat innebär att syftet med utbildningarna har breddats och att det även får ingå upp till 30 högskolepoäng i svenska eller engelska, utöver den högsta omfattningen på 120 högskolepoäng.

3. Utvecklingen inom de fem prioriterade områdena

I En nationell strategi för validering (SOU 2017:18) anges fem övergripande områden som prioriterade i det fortsatta arbetet med en samordnad utveckling av validering inom utbildning och arbetsliv. Dessa områden är:

- Överförbarhet mellan kvalifikationer
- Ansvar på nationell och regional nivå
- Hög kvalitet
- Resurser och organisation
- Information och vägledning

I detta kapitel redovisas hur arbetet med de fem övergripande prioriteringarna fortskrider. Redovisningen baseras på årsredovisningar och underlag från berörda myndigheter: Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan, Statens skolverk, Svenska ESF-rådet, Tillväxtverket samt Universitets- och högskolerådet. Redovisningen baseras även på information som Valideringsdelegationens kansli fått vid enskilda möten med Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan, Statens skolverk samt Universitets- och högskolerådet.

3.1 Överförbarhet mellan kvalifikationer

I ett system med många aktörer behöver övergångarna mellan systemets olika delar vara smidiga. Detta har i den nationella strategin formulerats som att det är prioriterat att överförbarheten mellan kvalifikationer stärks. Det handlar om att kompetensprofiler, kompetenskriterier och lärandemål bör formuleras på ett enhetligt sätt – i termer av läranderesultat – och med hög kvalitet. Den nationella referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) bör utgöra den gemensamma utgångspunkten för systemen för validering. Delegationen anser vidare att utfärdare av kvalifikationer utanför formell utbildning bör sträva efter nivåplacering i SeQF.

Inom denna prioritering har inga större förändringar skett sedan förra året.

3.1.1 Sex kvalifikationer utanför formell utbildning har nivåplacerats i SeQF

Sedan 2016 har det varit möjligt för olika organisationer att ansöka hos Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) om att nivåplacera kvalifikationer utanför formell utbildning i SeQF. Totalt har myndigheten handlagt 27 ansökningar om nivåplacering i SeQF, varav 21 inkom under 2018. Under året fattade MYH beslut om inplacering av tre kvalifikationer. Övriga 18 ansökningar avslogs, i de flesta fall på grund av att ett systematiskt

kvalitetssäkringsarbete inte har kunnat påvisas. Totalt har sex kvalifikationer nivåplacerats hittills:

- Servicebranschens Yrkesnämnds (SRY) yrkesbevis inom städservice (nivå 4)
- Certified Key Account Manager (nivå 5)
- Diplomerad Montessoripedagog (nivå 6)
- Performing Artist (nivå 6)
- Marknadsekonom DIHM (nivå 6)
- Auktoriserad lönekonsult (nivå 5)

Därutöver har ett antal branscher påbörjat processen att ansöka om nivåplacering av sina kvalifikationer (se bilaga 1).

Under 2018 har MYH förenklat webbansökan och anvisningarna för ansökan om nivåplacering i SeQF. Myndigheten har även tagit fram riktlinjer för hur läranderesultat bör beskrivas för att möjliggöra jämförelse av kvalifikationer.¹³ MYH erbjuder sedan hösten 2018 workshops för stöd och handledning i att skriva ansökningar om nivåplacering av kvalifikationer i SeQF.

3.1.2 Standarden för branschvalidering förordar nivåplacering i SeQF

Myndigheten för yrkeshögskolan tog under 2016–2017 fram en standard för branschvalidering av yrkeskompetens, i samarbete med branscher med kunskap om och erfarenhet av att konstruera valideringsmodeller. Standarden ska vara ett stöd vid branschernas utveckling och vidareutveckling av kvalitetssäkrade och stabila valideringsmodeller och kan anpassas till olika branschers och yrkesområdets behov och förutsättningar. Standarden förordar att kompetensstandarder för yrkesroller är uttryckta i form av läranderesultat och är nivåplacerade i SeQF.¹⁴

3.1.3 Myndigheter ställer ofta krav på branschgodkända valideringsmodeller

Arbetsförmedlingen upphandlar endast branschmodeller som uppfyller branschens krav och utgår från standarden för branschvalidering. *Tillväxtverket* säkerställer att de kompetensförsörjningsprojekt som myndigheten medfinansierar använder sig av valideringsmodeller som har

¹³ Myndigheten för yrkeshögskolan (2019) Årsredovisning 2018, s. 44–45.

¹⁴ Myndigheten för yrkeshögskolan (2017) *Standard och riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens*.

nationell legitimitet genom att ställa krav på att använda branschgodkända valideringsmodeller när sådana finns. *Svenska ESF-rådet* har ännu inte hittat former för att säkerställa att regionala projekt som beviljas medfinansiering från Socialfonden har nationell legitimitet.

3.1.4 Överförbarheten mellan branschvalidering och den kommunala vuxenutbildningen är begränsad

Branschvalideringens koppling till det formella utbildningssystemet – främst kurser inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux) – är i dagsläget relativt svag. Kompletteringsutlåtanden efter en branschvalidering ger sällan direkt hänvisning till hela eller delar av gymnasiekurser, vilket begränsar möjligheterna till komplettering inom komvux.

Den bransch som har den största överförbarheten till komvux är vård- och omsorgsområdet. Där görs valideringen helt mot vård- och omsorgsprogrammets yrkeskurser. I december 2018 redovisade Socialstyrelsen förslag till nationella kompetenskrav för yrket undersköterska¹⁵ och Statens skolverk redovisade förslag på en undersköterskeexamen samt vilka kurser som behöver vara godkända för en sådan examen.¹⁶ Med nationella kompetenskrav finns också bättre förutsättningar för mer likvärdig validering inom vård- och omsorgsområdet oavsett uppdragsgivare och utförare.

Branscherna framhåller att en väletablerad kompetensstandard är en bra utgångspunkt för att påverka utformningen av de så kallade yrkespaket som Skolverket har i uppdrag att utveckla.¹⁷ Yrkespaket är nationellt sammanhållna yrkesutbildningar inom komvux och gymnasieskolans introduktionsprogram. I nuläget finns drygt 60 yrkespaket, bland annat Vårdbiträde (800 poäng), Undersköterska (1 500 poäng), Industri Bas (700 poäng) och Industri Påbyggnad (300–600 poäng).

Branschernas kompetenskrav tar sällan hänsyn till hur lärandet har skett utan anger kraven för att utföra ett visst arbete. Styrdokumenten för vuxenutbildningen (ämnesplaner, kursplaner och kunskapskrav) är emellertid

¹⁵ Socialstyrelsen (2018) Förslag till nationella kompetenskrav för yrket undersköterska, redovisning av uppdrag till regeringen, 2018-12-01, dnr 4.1.5-31521/2017.

¹⁶ Statens skolverk (2018) Redovisning av uppdrag om förslag till justeringar i programstruktur och examensmål för vård- och omsorgsprogrammet samt förslag till förordningsändringar som krävs med anledning av ett införande av en undersköterskeexamen, dnr 2018:00686.

¹⁷ Bättre Konsult (2018) Branschvalideringens användning och nytta – exempel och analys som genomförs med stöd av Valideringsdelegationens arbetsgrupp för branschvalidering, s. 15–16, dnr Komm2017/01316/U 2015:10.

skrivna utifrån att eleven inte har några egentliga förkunskaper. De är framtagna för progression och lärande mot de kunskapsmål som formulerats och anger både vägen mot mål och de läranderesultat som eleven ska ha uppnått efter slutförd utbildning. Sammanblandningen av lärandemål och det specifika innehållet i olika kurser är särskilt tydlig i de ofta mycket detaljerade kunskapskraven kopplade till olika betygsnivåer. Vid en bedömning av om en elev redan uppfyller kunskapskraven helt eller delvis är det målen för utbildningen – de förväntade läranderesultaten – som ska stå i fokus.

Under 2018–2019 reviderar Skolverket ett antal styrdokument på gymnasial nivå. Skolverket uppger att det är ett långsiktigt mål att lärandemålen ska kunna fungera även för validering av tidigare förvärvat kunnande. Uppdraget från regeringen avseende den nu pågående revideringen hade dock andra utgångspunkter och motiv och enligt Skolverket ryms inte en sådan översyn av lärandemålen i det pågående revideringsarbetet. Valideringsdelegationen anser att detta är olyckligt. I samband med att lärandemål och kunskapskrav ses över bör Skolverket även beakta skollagens och vuxenutbildningsförordningens bestämmelser om att validering ska vara möjligt inom samtliga kurser.

Under 2018 genomförde Skolverket utbildningsinsatser i form av regionala workshops och konferenser för att synliggöra skillnader och likheter mellan validering mot utbildningsmål och mot branschernas kompetenskrav, och för att öka överförbarheten mellan formell utbildning och intyg från validering enligt branschmodell. Inom ramen för Skolverkets uppdrag om försöksverksamhet med yrkesprov har diskussioner inletts om hur lärandemålen kan utvecklas så att kopplingen till SeQF blir tydligare. Försöksverksamheten ska bland annat pröva om utvecklingen av yrkesprov kan bidra till att underlätta validering för elever inom vuxenutbildningen eller för nyanlända elever med tidigare yrkes- eller utbildningserfarenhet.¹⁸

¹⁸ Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens skolverk.

3.1.5 Examensmålen för yrkeshögskolans utbildningar är uttryckta i förväntade läranderesultat

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) ansvarar för yrkeshögskoleutbildningar, konst- och kulturutbildningar samt vissa tolkutbildningar inom folkbildningen.

När det gäller *yrkeshögskoleutbildningar* bygger examensordningen för dessa utbildningar på nivårelaterade läranderesultat och för varje utbildning ska förväntade läranderesultat redovisas vid ansökan om att utbildningen ska få ingå i yrkeshögskolan. Yrkeshögskoleexamen finns på nivå 5 och kvalificerad yrkeshögskoleexamen på nivå 6 i SeQF.

För *tolkutbildningar* inom folkbildningen finns inte någon författningsreglerad examensordning med angivna kompetenskrav (förväntade läranderesultat) för att erhålla en examen. MYH har dock tagit fram en kompetensbeskrivning för yrkesrollen kontakttolk i form av läranderesultat som relaterar till nivå 4 i SeQF. MYH har även i uppdrag att genomföra en försöksverksamhet med utbildning till kontakttolk inom yrkeshögskolan. Om försöksverksamheten leder till att kontakttolkutbildningen fortsatt ingår i yrkeshögskolan blir också en examen till kontakttolk nivåplacerad i SeQF.

Inte heller de utbildningar som får stöd enligt förordningen (2013:871) om stöd för *konst- och kulturutbildningar och vissa andra utbildningar* har någon författningsreglerad examensordning med angivna kompetenskrav. MYH gör inga insatser för att främja överförbarhet för dessa utbildningar.

3.1.6 Överförbarheten mellan högskola och kompetens som utvecklats i andra sammanhang är otillräcklig

Samtliga examina från högskoleutbildning har nivåplacerats i SeQF. Examina på grundnivå återfinns på nivå 6, examina på avancerad nivå finns på nivå 7 och examina på forskarnivå har nivå 8 i SeQF. Såväl kursmål som examensmål ska vara uttryckta i förväntade läranderesultat. Hur målen formuleras har stor betydelse för jämförbarhet och överförbarhet för utbildning mellan och inom länder. De har också en viktig funktion som instrument vid bedömning av behörighet till studier på nästa nivå, vid tillgodoräknande och för möjligheterna att bedöma och erkänna kompetens som utvecklats i andra sammanhang än i formell utbildning. Det finns behov av att vidareutveckla lärandemålen, både för kurser och examina, för att

underlätta överförbarhet och möjliggöra tillgodoräknande av kompetens som utvecklats i andra sammanhang.

Valideringsdelegationen har i delbetänkandet Validering i högskolan (SOU 2018:29) föreslagit att kompetens som redan bedömts och resulterat i en erkänd kvalifikation med nivåplacering i SeQF ska utgöra en egen grund för tillgodoräknande.¹⁹ Förslaget syftar till ökad överförbarhet mellan såväl högskola och yrkeshögskola som kvalifikationer från andra sammanhang.

En enkätundersökning bland representanter från universitet och högskolor i ledningsgruppen för olika yrkeshögskoleutbildningar visar att endast åtta procent av de svarande anser att det finns möjlighet för studerande på den aktuella yrkeshögskoleutbildningen att tillgodoräkna sig kunskaper vid fortsatta högskolestudier inom samma område.²⁰ Skälen som de svarande uppgett är att det saknas modeller för validering på det egna lärosätet, att yrkeshögskoleutbildningen är för praktisk och att den saknar vetenskaplig grund och analys, att yrkeshögskolan har kursplaner som inte är kopplade till högskolan samt att det är svårt att se en tydlig progression i yrkeshögskoleutbildningen. I enkäten framgår bland annat att en attitydförändring till kunskap som produceras utanför högskolan är en faktor som skulle kunna påverka en mer systematisk validering av yrkeshögskolestudier vid fortsatta studier på högskolan.

3.2 Ansvar på nationell och regional nivå

Kvaliteten och användningen av validering ska främjas inom de reguljära systemen för utbildning och stöd till arbetssökande. Myndigheternas uppdrag att främja och samordna validering behöver därför vara tydliga och långsiktiga. Med en tydlig ansvarsfördelning mellan olika myndigheter blir systemet för validering lättare att överblicka för individer, vägledare och utförare. Även arbetsmarknadens parter bör aktivt främja användningen av validering. För att skapa långsiktighet i samverkan om validering på regional nivå bör det inkluderas i det regionala arbetet för kompetensförsörjning. Det behövs tydligt ansvarstagande och samverkan mellan aktörer på nationell och regional nivå. För att hålla samman systemet för validering behöver de ansvariga myndigheterna samverka med varandra och med arbetsmarknadens parter.

¹⁹ SOU 2018:29 *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande*, s. 198.

²⁰ Myndigheten för yrkeshögskolan & Sveriges universitets- och högskoleförbund (2019) *Ökad rörlighet mellan yrkeshögskoleutbildning och högskoleutbildning*, s. 35–36.

3.2.1 I nuläget saknas ett uppdrag att främja validering inom högskolan

För att öka långsiktigheten och tydligheten om ansvaret bör uppdrag att främja och samordna användningen och utvecklingen av validering så långt som möjligt anges i respektive myndighets instruktion. I vissa fall kan dock reglering i annan förordning vara lämpligare. I tabell 1 redovisas Valideringsdelegationens bedömning av om berörda myndigheter har ett tydligt uppdrag att främja validering, i instruktionen för myndigheten eller på annat sätt.

Tabell 1 Har myndigheten ett tydligt uppdrag att främja validering i instruktionen eller på annat sätt?

	Instruktionen	På annat sätt
Statens skolverk	Ja	Nej
Myndigheten för yrkeshögskolan	Ja	Nej
Arbetsförmedlingen	Nej	Ja
Universitets- och högskolerådet	Nej	Nej
Tillväxtverket	Nej	Ja (särskilt uppdrag)
Svenska ESF-rådet	Nej	Ja (indirekt)

Statens skolverk och *Myndigheten för yrkeshögskolan* (MYH) har tydliga uppdrag att främja validering i instruktionen för respektive myndighet.²¹ Av instruktionerna framgår att myndigheterna ska främja användningen och utvecklingen av validering inom de utbildningsområden som respektive myndighet ansvarar för. MYH ansvarar även för att stödja branscherna i deras arbete med att utveckla och kvalitetssäkra samt informera om modeller för validering.

Arbetsförmedlingen har inget uppdrag att främja validering i instruktionen för myndigheten. Däremot har Arbetsförmedlingen ett tydligt uppdrag att främja validering genom att validering sedan februari 2016 är ett arbetsmarknadspolitiskt program som regleras i förordning.²² Arbetsförmedlingen har även ett indirekt uppdrag att främja validering genom ansvaret för att nyanlända invandrare erbjuds insatser som främjar en snabb och effektiv

²¹ Förordning (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk, 18 § p. 5, respektive Förordning (2011:1162) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan, 6 §.

²² Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program, 13 §.

etablering på arbetsmarknaden.²³ Validering är en viktig insats inom ramen för etableringsprogrammet för vissa nyanlända invandrare.²⁴

I nuläget saknar *Universitets- och högskolerådet* (UHR) ett uppdrag att främja validering inom högskolan. Åren 2016–2018 hade UHR ett särskilt uppdrag att i en pilotverksamhet främja och samordna lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens (REKO-projektet). Sedan pilotverksamheten avslutades finns inget övergripande främjaruppdrag, varken i instruktionen för myndigheten eller på annat sätt. Valideringsdelegationen föreslog i delbetänkandet *Validering i högskolan* (SOU 2018:29) att UHR skulle ges ett långsiktigt uppdrag att främja lärosätenas arbete med erkännande av tidigare lärande genom en ändring i instruktionen för myndigheten.²⁵ Förslaget fick starkt stöd av remissinstanserna. Någon sådan uppgift har dock ännu inte införts i instruktionen. Delegationen föreslog också att UHR:s tidigare uppdrag att stödja lärosätenas utveckling av bedömningsmetoder och gemensamma bedömningskriterier skulle förlängas till och med 2020. I regleringsbrevet för budgetåret 2019 finns dock inget sådant uppdrag angivet. Däremot kvarstår uppdraget till UHR att samordna valideringsprocessen för behörighet till yrkeslärarutbildningen.

Enligt Valideringsdelegationens bedömning är förutsättningarna för ett långsiktigt arbete med validering nu sämre inom högskoleområdet än inom övriga utbildningsformer. Delegationen vill betona vikten av att UHR ges ett långsiktigt uppdrag att främja användningen och utvecklingen av validering inom högskolan. Det omfattande utvecklingsarbete som bedrivits inom högskolan de senaste åren riskerar annars att uppfattas som ytterligare ett i raden av tillfälliga projekt. Syftet med pilotverksamheten var att etablera varaktiga strukturer för arbetet med bedömning av reell kompetens. För att uppnå detta behövs ett långsiktigt främjaruppdrag till UHR.

Tillväxtverket har inget instruktionsenligt uppdrag att främja validering. Däremot har myndigheten i uppdrag att stödja de regionalt utvecklingsansvariga aktörernas (RUA) arbete inom kompetensförsörjningsområdet under 2018–2020.²⁶ Ett av tre utpekade fokusområden i detta arbete är att bidra till att etablera effektiva strukturer för validering på regional nivå

²³ Förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen, 6 §.

²⁴ Förordning (2017:820) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

²⁵ SOU 2018:29 *Validering i högskolan – för tillgodoräkning och livslångt lärande*, s. 210.

²⁶ Uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018–2020 (N2017/07839/RTS).

(se avsnitt 3.2.3). Som en del av regeringens strategi för nyindustrialisering har Tillväxtverket även i uppdrag att stimulera arbetet med kompetensförsörjning i små och medelstora industriföretag genom kompetenskartläggning och validering.²⁷ Under 2018 har uppdraget utökats och förlängts till mars 2020.²⁸

Svenska ESF-rådet har inget tydligt uppdrag att främja validering. Indirekt finns dock uppdrag genom att det i nationella socialfondsprogrammet för 2014–2020 finns mål om att öka samverkan och stärka kopplingen mellan utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande, samt att stärka lika tillgång till livslångt lärande bland annat genom att främja validering av förvärvat kompetens.

3.2.2 Arbetsmarknadens parter arbete med att främja validering fortsätter

En ökad användning av validering förutsätter ett aktivt engagemang och ansvarstagande från arbetsmarknadens parter. Utvecklingen av fler fungerande och kvalitetssäkrade modeller för validering av yrkeskompetens (se avsnitt 2.1) är ett resultat av branschernas och arbetsmarknadens parter engagemang för att öka användningen av validering. Ett annat uttryck är överenskommelserna mellan parterna och Arbetsförmedlingen om snabbspår för nyanlända. I februari 2019 fanns fjorton snabbspår omfattande ett trettiotal yrken.²⁹ Validering ingår i fem av snabbspåren.³⁰

Trygghetsfonden TSL erbjuder sedan november 2017 validering till personer som sagts upp på grund av arbetsbrist. Validering kan användas om det ger deltagaren bättre möjligheter att få ett nytt jobb.

Industrins parter och fristående branschorganisationer har tillsammans utvecklat och bildat *Svenske Industrivalidering*. Arbetet har resulterat i ett sammanhållet och kvalitetssäkrat system för validering och certifiering av industrins olika bas- och yrkeskompetenser. Systemet underlättar användningen av validering för såväl arbetsgivare som för Arbetsförmedlingen, omställningsaktörer och utbildningsanordnare, och

²⁷ Uppdrag att stimulera industrins och industrinära tjänsteföretags strategiska kompetensförsörjning (N2016/06227/FÖF).

²⁸ Ändring av uppdrag att stimulera industrins och industrinära tjänsteföretags strategiska kompetensförsörjning (N2018/04198/FÖF).

²⁹ Arbetsförmedlingen (2019) *Arbetsförmedlingens nulägesbedömning av arbetet med snabbspår – Februari 2019*.

³⁰ Validering ingår i snabbspåren för målare, kockar, fastighetsbranschen, elteknikbranschen samt lastbilsförare.

bidrar bland annat med att samordna drift och upphandling. Industrins parter driver även ESF-projektet Kompetenssäkrad industri där validering är en komponent för strategisk kompetensutveckling. Projektet vänder sig till små och medelstora industriföretag. Ett av syftena med projektet är att utveckla former för samverkan mellan Svensk industrivalidering och regionala aktörer för att öka spridningen av branschvalidering i industriföretag.

3.2.3 Utveckling av samverkan om validering pågår i regionerna

Det behövs en fungerande samverkan om validering på regional nivå som involverar såväl företrädare för arbetslivet som kommunala och regionala aktörer på kompetensförsörjningsområdet. I En nationell strategi för validering (SOU 2017:18) framhåller Valideringsdelegationen att utvecklad samverkan om validering bör inkluderas och prioriteras i de regionalt utvecklingsansvarigas ordinarie arbete med kompetensförsörjning. I februari 2018 presenterade delegationen en vägledning som beskriver hur aktörer med regionalt utvecklingsansvar (RUA) kan gå till väga för att utveckla samverkan om validering.³¹ RUA:s roll bör vara att arbeta pådrivande, stödjande och kunskaphöjande.

RUA erbjöds av regeringen inför 2018 att stödja och främja insatser inom tre utpekade fokusområden för kompetensförsörjning.³² Länsstyrelsen i Stockholm fick motsvarande uppdrag.³³ Ett av dessa fokusområden är att bidra till att etablera effektiva strukturer för validering på regional nivå. Samtliga regioner accepterade erbjudandet och Tillväxtverkets uppföljning visar att alla regioner har flyttat fram sina positioner under 2018 vad gäller samverkan om validering. De flesta regionerna befinner sig dock fortfarande i en kartläggningsfas (se figur 1).³⁴ Flertalet regioner nämner delegationens vägledning som ett bra stöd för utvecklingsarbetet.

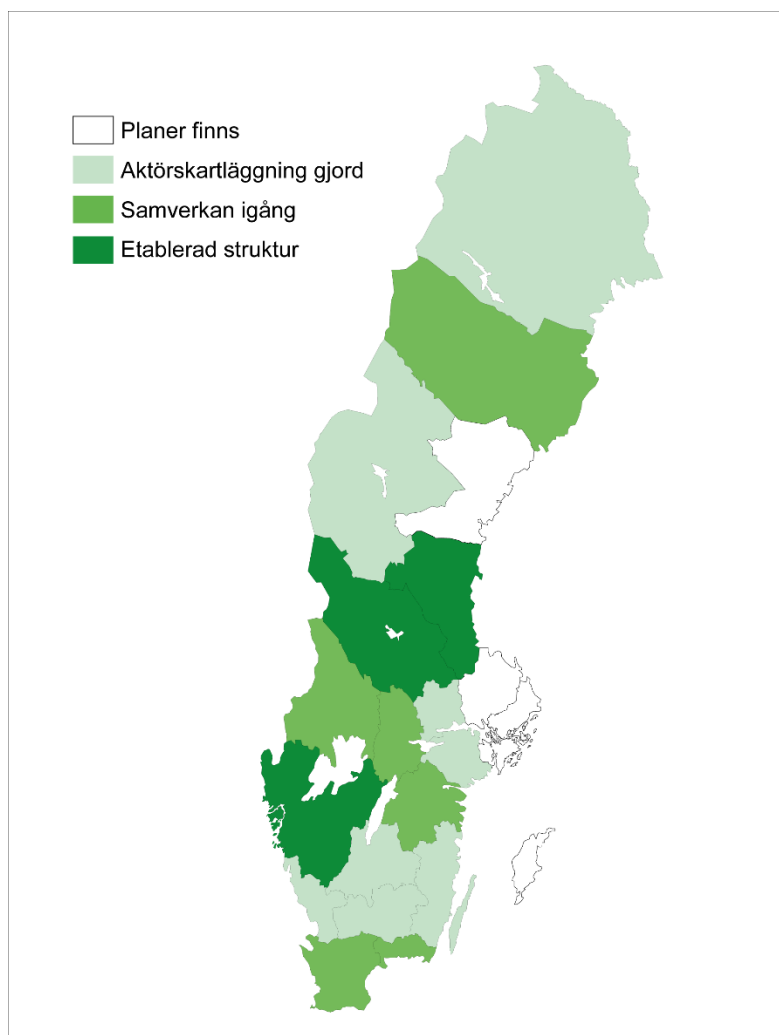
³¹ Valideringsdelegationen (2018) *Samverkan kring validering på regional nivå – Vägledning för aktörer med ett regionalt utvecklingsansvar*.

³² Villkor m.m. för budgetåret 2018 för landstingen i Uppsala, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Skåne, Hallands, Västra Götalands, Örebro, Gävleborgs, Norrbottens, Västernorrlands, Västmanlands och Jämtlands län, samverkansorganen i Södermanlands län, Kalmar län, Blekinge län, Värmlands län, Dalarnas län, och Västerbottens län samt Gotlands kommun inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 19 Regional tillväxt och 22 Kommunikationer.

³³ Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende länsstyrelserna.

³⁴ Tillväxtverket (2019) Delredovisning av uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018–2020 N2017/07839/RTS, s. 15.

Figur 1 Utveckling av regionala stödstrukturer för validering februari 2019

Källa: Valideringsdelegationens sammanställning av regionernas redovisningar för arbetet på kompetensförsörjningsområdet under 2018.

Många RUA har på kort tid lyckats mobilisera relevanta samverkansaktörer i regionen och fått igång ett gemensamt utvecklingsarbete. Vuxenutbildningen, Arbetsförmedlingen, kommunernas arbetsmarknadsenheter, VO-College och Teknikcollege är vanliga samverkansaktörer, men i många regioner medverkar också folkhögskolor, yrkeshögskoleanordnare och högskolor. Oftast ligger fokus på validering mot yrkeskurser inom komvux och mot arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering). De yrkesområden som regionerna anger som prioriterade har alla tydliga rekryteringsbehov: vård och omsorg (både vårdbiträde och undersköterska), industri, besöksnäringen och barnskötare. Fungerande nationella modeller för validering

finns inom samtliga dessa områden förutom vad gäller barnskötare. Där pågår för närvarande flera parallella utvecklingsarbeten med finansiering från Socialfonden. Valideringsdelegationen anser att det är angeläget att SKL och Kommunal prioriterar utvecklingen av en nationell valideringsmodell för barnskötare.

Uppdraget till Tillväxtverket att stödja RUA:s arbete inom kompetensförsörjningsområdet gäller till och med 2020 (se avsnitt 3.4.3). I regionernas villkorsbeslut för 2019 anges dock endast ett återrapporteringskrav med hänvisning till villkorsbeslutet för 2018.³⁵ Enligt Valideringsdelegationen bör erbjudandet till regionerna förtydligas så att det framgår att fokusområdet att etablera effektiva strukturer för validering gäller även 2019 och 2020.

3.2.4 Det saknas ett långsiktigt ansvar för samordning av valideringssystemets olika delar

Valideringsdelegationen har i uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på nationell och regional nivå. Delegationens uppdrag upphör den 30 december 2019. Även efter att delegationen slutfört sitt uppdrag finns behov av att en myndighet eller aktör har ett särskilt ansvar för att hålla samman och driva på utvecklingen av system för validering. Regionala strukturer för validering är beroende av ett nationellt sammanhållet system för att undvika parallella strukturer.³⁶ Valideringsdelegationen avser att i slutbetänkandet återkomma till behovet av ett sammanhållande ansvar för validering och hur ett sådant långsiktigt samordningsuppdrag bör utformas.

3.3 Hög kvalitet

Hög kvalitet i genomförandet ger valideringens resultat legitimitet. Myndigheternas uppdrag att utveckla metodstöd, tydliga riktlinjer och uppföljning av valideringsverksamheten är därför viktiga för att höja kvaliteten. Kompetenskraven, eller de lärandemål som individen valideras mot, behöver vara väl förankrade i utbildningsväsendet och i arbetslivet. Det är också viktigt att metoderna för validering är kvalitetssäkrade. För validering med hög kvalitet behöver också utföraren ha rätt kompetens.

³⁵ Villkor m.m. för budgetåret 2019 för landstingen samt Gotlands kommun inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse, 19 Regional tillväxt och 22 Kommunikationer.

³⁶ Tillväxtverket (2019) Delredovisning av uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018–2020 N2017/07839/RTS, s. 15.

Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan samt Universitets- och högskolerådet har haft särskilda uppdrag att utveckla stöd för kartläggning och bedömning av kompetens inom sina respektive områden. Olika former av stöd finns nu på plats, helt eller delvis, för aktörer inom både arbetsliv och utbildning. I tabell 2 redovisas Valideringsdelegationens bedömning av i vilken grad det finns stöd för kvalitet i genomförandet av validering inom arbetsliv och formell utbildning. Inga större förändringar har skett jämfört med föregående års redovisning.

Tabell 2 Finns stöd för kvalitet i genomförandet av validering?

	Arbetslivets kvalifikationer	Kommunal vuxenutbildning	Yrkes- högskolan	Universitet och högskola
Övergripande rekommendationer/ riktlinjer	Ja	Ja	Delvis (för tillträde)	Nej (behöver uppdateras)
Stöd för kompetens- kartläggning	Varierar	Ja	Ja	På vissa lärosäten
Stöd för kompetens- bedömning	Varierar	Ja	Delvis	På vissa lärosäten
Extern tillsyn och kvalitetsgranskning	Under utveckling	Nej	Delvis	Delvis
Kompetens- utveckling för utförare	Varierar	Ja	Under utveckling	På vissa lärosäten

3.3.1 Standarden för branschvalidering ger stöd i kvalitetssäkringsarbetet

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) redovisade i februari 2017 den standard för branschvalidering av yrkeskompetens som myndigheten fått i uppdrag att ta fram i samarbete med branscher som har kunskap om och erfarenhet av att konstruera valideringsmodeller.³⁷ Standarden omfattar övergripande rekommendationer och ger stöd för både utveckling av valideringsmodeller och för genomförande av validering. Standarden omfattar också ett antal kvalitetskriterier för en nationellt legitim branschmodell. Exempel på kriterier är att branschen ska anvisa godkända metoder och verktyg för att identifiera och bedöma individens reella kompetens, ställa krav på utförarkompetens och ha kompetensutveckling för yrkesbedömare.

³⁷ Myndigheten för yrkeshögskolan (2017) *Standard och riktlinjer för branschvalidering av yrkeskompetens*.

För närvarande arbetar branscherna med att anpassa eller uppdatera sina valideringsmodeller och att genomföra den kvalitetsdeklaration som beskrivs i branschstandarden. Detta görs bland annat inom ramen för det så kallade BOSS-projektet³⁸ som startade i januari 2018. Inom BOSS-projektet arbetar man med att utveckla kvalitetssäkringen. De branscher som ansöker och får beslut om nivåplacering av sin valideringsmodells kvalifikation i den svenska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande (SeQF) kommer även att få kvalifikationen kvalitetsgranskad av MYH.

BOSS-projektet bidrar därutöver till kompetenshöjning om hur man tar fram en branschmodell. För deltagare i projektet finns bland annat expertstöd, verktyg och manualer att tillgå. De workshops som genomförs är öppna även för branscher som inte ingår projektet.

I Valideringsdelegationens uppföljning av branschvalidering (se bilaga 1) används standardens kriterier samt nivåplacering i SeQF som indikatorer på kvalitet. Båda dessa kvalitetsverktyg är relativt nya och huvuddelen av branschmodellerna uppfyller därför inte kvalitetskriterierna i nuläget. Flera av branscherna anger dock att deras modell följer standarden även om de ännu inte har kvalitetsdeklarerat sin modell. Flertalet modeller innefattar också systematisk kvalitetssäkring.

Detaljerat kvalitetsstöd, till exempel för kartläggning och bedömning, inryms i branschernas valideringsmodeller. Det varierar dock hur omfattande stöd branscherna har tagit fram. Likaså varierar det mellan branscherna hur och i vilken omfattning det finns kompetensutveckling för dem som utför valideringen. I de flesta valideringsmodeller ingår dock någon form av utbildningsinsats för yrkesbedömarna.

Självskattningsverktyg kan användas inför en validering och vara en del i kompetenskartläggningen. Arbetsförmedlingen tillhandahåller självskattningsformulär för 34 olika yrkesområden/yrkesroller. Flera av dessa finns också tillgängliga på andra språk än svenska, till exempel arabiska. Självskattningarna har i de flesta fall tagits fram tillsammans med branscherna och har då en tydlig koppling till branschmodellen för validering.

³⁸ Projektet Branschvalidering – operativ och strategisk samverkan (BOSS) är ett ESF-finansierat projekt under 2018–2019 som syftar till att öka nytta och användning av branschvalidering för arbetsgivare och individer.

3.3.2 Implementeringen av stödmaterial för validering inom kommunal vuxenutbildning fortsätter

Statens skolverk har tagit fram stödmaterial och riktlinjer för validering inom vuxenutbildning.³⁹ Stödmaterialiet fokuserar på de processer inom validering som sker inom skolväsendet och då främst inom kommunernas vuxenutbildning. Riktlinjerna avser främst den kartläggande delen av valideringen. Därutöver har Skolverket tagit fram ett formulär för kompetenskartläggning och allmänna råd för prövning. Av den enkät som delegationen 2018 genomförde med hjälp av Sveriges Kommuner och Landsting framgår att de allra flesta kommuner känner till Skolverkets riktlinjer och olika stödmaterial och att de anser att dessa är viktiga för att kommunen ska kunna genomföra strukturerade valideringar av hög kvalitet.⁴⁰ En målgruppsanalys som genomfördes i början av 2019 inom ramen för den fördjupade myndighetssamverkan om validering (se avsnitt 3.5.2) visar dock att drygt hälften av kommunernas studie- och yrkesvägledare inte vet vart de ska vända sig för att få information och stöd om validering. Sju av tio studie- och yrkesvägledare anger också att de har behov av mer stöd för att arbeta med validering.

Skolverket har på olika sätt bidragit till att stödmaterialen implementeras. I en utvärdering av ESF-projektet RegioVux framkommer behov av ett organisatoriskt stöd och möjligheter till fortsatt erfarenhetsutbyte för att samverkan kring regionalt yrkesvux ska kunna utvecklas och bli långsiktigt hållbart. Skolverket rekommenderas att fortsätta göra besök i regionerna för dialog, workshop och seminarier.⁴¹ Skolverket planerar att hösten 2019 genomföra sådana dialogmöten och workshops om validering.

Föreningen Vård- och omsorgscollege (VO-College) antog i juni 2018 uppdaterade riktlinjer för validering. Riktlinjerna beskriver syftet med validering inom vård och omsorg, roll- och ansvarsfördelning i valideringsprocessen och dess olika steg. Riktlinjerna finns tillgängliga på VO-Colleges webbplats. För att bidra till ett kvalitetssäkrat och likvärdigt arbete med validering har VO-College också tagit fram ett metodstöd för hur validering inom vård och omsorg bör genomföras praktiskt. Från och med juni 2019 kommer även metodstödet att finnas tillgängligt på VO-Colleges webbplats.

³⁹ Statens skolverk (2013) *Validering inom vuxenutbildning* och Statens skolverk (2017) *Riktlinjer till stöd för kommunernas arbete med validering, bilaga*.

⁴⁰ Valideringsdelegationens årliga redovisning – Maj 2018.

⁴¹ Sweco (2019) *Projekt RegioVux – processer och lärdomar från projektet*, s. 22.

Genom registrering och inloggning kommer samtliga vuxenutbildningsaktörer, oavsett om de är medlemmar i VO-College eller inte, kunna använda sig av metodstödet.

Statens skolinspektion har ansvar för tillsyn och kvalitetsgranskning av den kommunala vuxenutbildningen. Myndigheten genomför dock ingen systematisk kvalitetsgranskning av validering inom den kommunala vuxenutbildningen.

3.3.3 Myndigheten för yrkeshögskolan genomför insatser för att stödja utbildningsanordnarna

Inom yrkeshögskolan finns ett övergripande stöd i form av en handbok för bedömning av reell kompetens för tillträde till utbildningarna.⁴² Tillträdeshandboken tar även kortfattat upp bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande. Ytterligare ett tillgängligt stöd är de formulär som kan användas för kompetenskartläggning inför en eventuell bedömning för både tillträde och tillgodoräknande. Dessa blanketter finns på myndighetens webbplats och riktar sig till utbildningsanordnare. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har under våren 2019 genomfört webinarier för anordnare där bedömning av reell kompetens för tillträde har ingått som en del. Därutöver utvecklar MYH under 2019 en webbkurs för anordnare för att stödja dessa i arbetet med bedömning av reell kompetens för tillträde.

Under 2018 ersatte MYH till stor del sin inledande tillsyn av utbildningsanordnare med etableringsstöd, det vill säga råd och vägledning inför utbildningsstart. Etableringsstödet syftar till att ge utbildningsanordnarna tydligare information och tillgång till stödmaterial avseende krav på yrkeshögskoleutbildningar, inklusive bedömning av reell kompetens för tillträde och tillgodoräknande. Enligt MYH uppfattar anordnarna etableringsstödet som positivt och myndigheten planerar att ersätta den inledande tillsynen med etableringsstöd även under 2019.⁴³

I tillsynen av pågående utbildningar har MYH under 2018 särskilt granskat antagningsunderlag i vissa utbildningar. Tillträdesprocessen ska vara väldokumenterad och följa gällande förordning. När det gäller kvalitetsgranskning saknas specifika kvalitetskriterier för anordnarnas arbete med bedömning av reell kompetens, både för tillträde och tillgodoräknande.

⁴² Myndigheten för yrkeshögskolan (2017) *Handbok för tillträde till yrkeshögskolan*.

⁴³ Myndigheten för yrkeshögskolan (2019) *Årsredovisning 2018*, s. 25.

I november 2018 fattade myndigheten dock beslut om att införa ett nytt kvalitetskriterium som har koppling till validering.⁴⁴ Det nya kriteriet handlar om att utbildningsanordnaren arbetar efter en värdegrund som utgår från jämställdhet, mångfald och likabehandling. En av indikatorerna för kriteriet avser att anordnaren arbetar aktivt med breddad rekrytering, breddat deltagande och breddat mottagande.

3.3.4 Ett omfattande utvecklingsarbete har bedrivits inom högskolan men lärosätena efterfrågar fortsatt stöd

Sveriges universitets- och högskoleförbunds (SUHF) rekommendationer för lärosätenas arbete med validering av reell kompetens tillkom 2003. Dessa behandlar främst validering för behörighet. I delbetänkandet om validering i högskolan konstaterade Valideringsdelegationen att rekommendationerna behöver uppdateras och framhöll att lärosätena bör samarbeta för att ta fram nya gemensamma riktlinjer för arbetet med erkännande av tidigare lärande.⁴⁵ Av remissvaren på betänkandet framgår att de allra flesta lärosätena ser behov av nya rekommendationer från SUHF men förbundet har ännu inte tagit ställning till om och hur arbetet ska tas vidare.

Under 2017 och 2018 pågick ett omfattande arbete med att utveckla metoder, bedömningskriterier och arbetssätt för bedömning av reell kompetens inom ramen för det så kallade REKO-projektet. Universitets- och högskolerådet (UHR) hade i uppdrag att samordna och stödja pilotverksamheten, som 23 lärosäten deltog i. Utgångspunkten var att skapa varaktiga strukturer. UHR har bland annat anordnat fem större konferenser med cirka 80–110 deltagare vardera och ett webinarium vilka har bidragit till breddad kunskap och kompetens om validering inom universitet och högskolor. Konferenserna var öppna också för lärosäten som inte deltog i pilotprojekten.⁴⁶ Flera av de medverkande lärosätena, bland andra Stockholms universitet, har också genomfört ambitiösa insatser för att höja kompetensen om validering och bedömning av reell kompetens på det egna lärosätet.

⁴⁴ Myndigheten för yrkeshögskolan (2019) *Resultat av kvalitetsgranskning av yrkeshögskolan 2018*, s. 20.

⁴⁵ SOU 2018:29 *Validering i högskolan – för tillgodoräkning och livslångt lärande*, s. 172.

⁴⁶ Universitets- och högskolerådet (2019) *Pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens (REKO)*, dnr 00399-2019.

Många av de medverkande lärosätena har tagit fram konkreta metoder och modeller för både kartläggning och bedömning av reell kompetens. Ett exempel är den manual som utarbetats av de sju lärosätena inom Valideringsnätverk Väst.⁴⁷ Ett annat exempel är Karlstad och Malmö universitets arbete med att synliggöra och formalisera kartlägningsprocessen i bedömningsärenden som är tänkt att resultera i en handbok för kartläggning. Ett ytterligare exempel är Lunds universitet som bland annat har tagit fram en metod för vidareutveckling av kursplaners lärandemål med syfte att göra dem möjliga att validera mot i samband med prövning för tillgodoräknande. De metodstöd som har utvecklats bör enligt Valideringsdelegationens mening göras tillgängliga för samtliga lärosäten. UHR har publicerat slutrapporten från pilotverksamheten på sin webbplats med samtliga delprojekts slutredovisningar som bilaga. Inga övriga insatser planeras från myndighetens sida för att underlätta spridningen och användningen av de stödverktyg som har utvecklats inom pilotverksamheten.

De 23 lärosäten som har deltagit i pilotverksamheten har lämnat slutrapporter om sina genomförda utvecklingsinsatser. Samtliga statliga lärosäten har också ett återrapporteringskrav i regleringsbrevet om att redovisa hur arbetet med bedömning av reell kompetens har bedrivits. Valideringsdelegationens genomgång av dessa redovisningar visar att merparten av lärosätena som deltagit i REKO har utvecklat stöd för att kvalitetssäkra bedömningsprocesserna (se tabell 3). Det är dock få av övriga lärosäten som i sin återrapportering tar upp att de genomfört insatser för ökad kvalitet. Hos fem lärosäten återfinns ingen redovisning om arbetet med bedömning av reell kompetens, trots kravet om återrapportering.

Projekten inom pilotverksamheten har haft en tyngdpunkt mot bedömning av reell kompetens för behörighet. I delbetänkandet om validering i högskolan (SOU 2018:29) föreslog Valideringsdelegationen en förlängning av pilotverksamheten och att fokus i ett fortsatt uppdrag borde vara att stödja lärosätenas utveckling av metoder och bedömningskriterier för tillgodoräknande. Lärosätenas remissvar gav starkt stöd till detta förslag. Någon förlängning av pilotverksamheten har dock inte beslutats av

⁴⁷ Under hösten 2016 påbörjades en dialog kring arbetet med validering och bedömning av reell kompetens mellan representanter från Göteborgs Universitet, Chalmers tekniska högskola, Högskolan i Borås, Högskolan i Halmstad, Högskolan i Skövde, Högskolan Väst och Jönköping University. Samverkan mellan lärosätena i västra Sverige har fått namnet Valideringsnätverk Väst. De sju lärosätena hämtar stöd och expertis från Validering Väst och Västra Götalandsregionen.

regeringen. Ett flertal lärosäten har också i sina årsredovisningar för 2018 respektive i projektens slutredovisningar framhållit behovet av att UHR får ett fortsatt uppdrag att ge stöd och utveckla praxis för arbetet med reell kompetens.⁴⁸ Från och med år 2019 finns dock enbart uppdrag till lärosätena att återrapportera hur deras arbete med reell kompetens har utvecklats.⁴⁹

Tabell 3 **Lärosätenas återrapportering om utveckling av arbetet med validering och bedömning av reell kompetens**

Stöd som finns på plats	Antal lärosäten	varav deltog i REKO (totalt 23)
Organisation/organiserad process	23	18
Särskilt avsatta resurser/personal	7	6
Har utvecklat information till sökanden	13	12
Har utvecklat vägledning till sökanden	7	7
Har utvecklat stödmaterial	19	17
Erkänner andra lärosätens bedömningar	13	13
Återrapportering saknas	5	0

Källa: Lärosätenas årsredovisningar för 2018 samt slutrapporter i REKO-projektet.

Många av lärosätena som deltog i pilotverksamheten, bland andra Lunds universitet, Malmö universitet och lärosätena inom Valideringsnätverk Väst, har också sett över och beslutat om nya arbetsprocesser för bedömningen av reell kompetens. I de nya processerna har lärosätena ofta skapat centrala ingångar för ansökningar om bedömning och de har förtydligat organisationsstruktur och ansvarsfördelning för att säkra kvalitet och likvärdighet i hanteringen. Ett gemensamt systemstöd skulle ytterligare underlätta kvalitetssäkringen av valideringsärenden samtidigt som det skulle ge underlag för statistik om arbetet med bedömning av reell kompetens. Inom REKO-projektet initierade därför UHR en utveckling av det digitala administrativa systemet Valda som ursprungligen togs fram för valideringsärenden inom Lärarlyftet. Fortsättningen för denna utveckling är dock oklar. UHR skickade i mars 2019 en förfrågan till lärosätena angående bland annat finansieringen och har ännu inte tagit ställning till om Valda kommer att vidareutvecklas för att bli ett gemensamt systemstöd för lärosätenas arbete med validering.

⁴⁸ Detta framkommer även i Riksrevisionen (2018) *Myndighetsreformen då UHR och UKÄ inrättades – intentioner och måluppfyllelse*, s. 42.

⁴⁹ Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende universitet och högskolor.

Sammanfattningsvis konstaterar Valideringsdelegationen att pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens å ena sidan har resulterat i att viktiga utvecklingsinsatser har genomförts som på de berörda lärosätena kommer bidra till ökad kvalitet och tillgång till validering. Å andra sidan saknas insatser för att sprida dessa metodstöd och goda exempel till övriga lärosäten. Det saknas också ett gemensamt administrativt system som kan underlätta lärosätenas arbete och bidra till kvaliteten i valideringsärenden.

Denna tudelade bild vad gäller stöd för kvalitet i lärosätenas generella uppdrag att bedöma reell kompetens kan jämföras med de kvalitetsstödjande insatser som UHR har genomfört inom ramen för uppdraget att samordna valideringsprocessen för behörighet till *yrkesläroverutbildningen*. I dag finns cirka 130 yrkesbedömare i UHR:s bedömarbank och myndigheten har gjort insatser för att säkerställa bedömningarnas kvalitet och likvärdighet. UHR har bland annat utvecklat ett utbildningsmaterial för bedömare som från och med 2019 är obligatoriskt för dem att ta del av. Utbildningen består av en handbok och två filmer som beskriver riktlinjer och processer. Våren 2018 implementerade UHR också systemstödet Valda för bedömningar av behörighet till yrkesläroverutbildningen, vilket har visat sig vara värdefullt för att uppnå transparens och ökad likvärdighet och kvalitetssäkra lärosätenas valideringsarbete. Samtliga utförda valideringar finns nu tillgängliga i ett gemensamt ärendearkiv vilket både möjliggör granskning och fungerar som stöd för bedömare och kartläggare.⁵⁰

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ansvarar för den externa kvalitets-säkringen och tillsynen av universitets och högskolors verksamhet. Lärosätenas hantering av tillgodoräknande är ett granskningsområde som ingår i UKÄ:s lärosätetillsyn för perioden 2018–2022.⁵¹ Valideringsdelegationen har också i delbetänkandet om validering i högskolan (SOU 2018:19) föreslagit att UKÄ ges i uppdrag att genomföra en samlad granskning av lärosätenas arbete med erkännande av tidigare lärande.⁵²

3.3.5 Brett deltagande i utbildningar om validering

Statens skolverk tog under 2017 fram en webbutbildning i validering, *Valideringsarbete i teori och praktik – en introduktion*. Utbildningen omfattar cirka 16 timmar och avslutas med ett slutprov. Webbutbildningen är uppbyggd

⁵⁰ Universitets- och högskolerådet (2019) Årsredovisning 2018, s. 27.

⁵¹ Universitetskanslersämbetet (2018) *Vägledning för tillsyn av lärosätenas regeltillämpning*.

⁵² SOU 2018:29 *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande*, s. 217.

kring olika scenarier med filmer, teori och praktiska moment och riktar sig till personer som arbetar med vägledning, kartläggning, antagning eller bedömning av kompetens. Utbildningen ger en helhetsbild av validering med möjlighet att fördjupa sig i kartläggnings- och bedömningsarbetet. Den ger även en bild av olika sammanhang där validering kan användas och vilka bedömningsgrunder som är mest lämpliga inom olika sektorer. Under 2018 registrerade sig 2 033 personer på webbutbildningen, varav 713 fullföljde utbildningen med godkänt slutprov. Hittills (till och med mars 2019) har totalt cirka 2 450 personer registrerat sig för att genomföra webbutbildningen, varav cirka 1 350 personer har slutfört utbildningen med godkänt resultat. Webbutbildningen har haft ett brett deltagande. Såväl studie- och yrkesvägledare och lärare inom samtliga utbildningsformer som arbetsförmedlare och omställningsaktörer har genomfört utbildningen. De deltagare som genomfört webbutbildningen är främst anställda i den kommunala vuxenutbildningen (729), följt av Arbetsförmedlingen (146), kommuner (144) och lärosäten (96).

Hösten 2017 startade kursen *Validering i praktiken* (7,5 högskolepoäng) vid Linköpings universitet och Linnéuniversitetet. Vårterminen 2018 gavs kursen även som distansutbildning vid Högskolan Dalarna. Kursen bygger på Skolverkets webbutbildning och genomförs som en uppdragsutbildning med Skolverket som uppdragsgivare. Hittills (till och med hösten 2018) har totalt 170 personer deltagit i kurserna, varav cirka 140 personer har fullföljt utbildningen. Även denna vidareutbildning har haft ett brett deltagande med personer verksamma inom olika sektorer vilket har bidragit till erfarenhetsutbyte och ett gemensamt lärande om förhållningssätt och praktiskt arbete med validering. Uppföljningar visar att deltagarna är nöjda med utbildningen.⁵³ På grund av oklarheter kring finansieringen ställdes kurserna in vårterminen 2019, men de kommer enligt uppgifter från Skolverket att återupptas hösten 2019.

3.3.6 Stöd för kvalitet finns även vid validering inom kontakttolkutbildning

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) ansvarar bland annat för fördelning av statsbidrag, tillsyn och kvalitetsgranskning samt för att främja utveckling och kvalitet i vissa tolkutbildningar inom folkbildningen. Myndigheten har tagit fram stödmaterial för validering, bland annat självskattningsverktyg, samtalsguide och kompetenskartläggningsformulär, och arbetar på olika sätt

⁵³ Statens skolverk (2019) Skolverkets årsredovisning 2018, s. 54.

för att stödja utbildningsanordnarna i arbetet med validering. Under 2018 tog MYH fram en modell för tematisk granskning av utbildningsanordnarens arbete med validering av kontakttolkar. Syftet med modellen är att identifiera och lyfta fram goda exempel som stöd för utbildningsanordnare av tolkutbildningar, men även av yrkeshögskoleutbildningar samt konst- och kulturutbildningar. Den tematiska granskningen kommer att genomföras under 2019.⁵⁴

3.3.7 Nordisk kvalitetsmodell för validering har utvecklats

De nordiska länderna har inom ett Nordplus-projekt utvecklat en modell med åtta kvalitetsfaktorer för kvalitet i arbetet med validering.⁵⁵ Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL) expertnätverk för validering fungerade som styrgrupp för projektet. En grupp forskare från Finland, Sverige och Danmark har genomfört en studie om modellens användbarhet genom att låta utbildningsanordnare i tre nordiska länder delta i en interaktiv forskningsprocess under 2016 och 2017. Resultaten från studien visar att modellen fungerar väl för att peka ut strategiskt viktiga delar och faser i valideringsprocessen ur ett kvalitetssäkringsperspektiv. Forskarna menar att modellens breda ansats har varit användbar för att identifiera utvecklingsområden hos samtliga deltagande utbildningsanordnare, oavsett land och skillnad i organisation.⁵⁶ Modellen har under 2018 bland annat använts av Högskolan Dalarna i deras utveckling av arbetet med bedömning av reell kompetens och av Myndigheten för yrkeshögskolan vid utveckling av modellen för tematisk granskning av validering inom tolkutbildningarna (se avsnitt 3.3.6). NVL kommer att översätta modellen till svenska. Hittills finns den tillgänglig på engelska, danska och isländska.

3.4 Resurser och organisation

Att validering är samhällsekonomiskt lönsamt behöver också avspeglas i organisatoriska lösningar och i modeller för finansiering inom och mellan verksamheterna. Stabil finansiering och organisatoriska lösningar som ger incitament för validering bör utvecklas i de ordinarie systemen för utbildning och stöd till arbetssökande. Utvecklingsprojekt bör kopplas till etablerade strukturer och vara förankrade på nationell nivå.

⁵⁴ Myndigheten för yrkeshögskolan (2019) Årsredovisning 2018, 42.

⁵⁵ NVL (2013) *Quality Model for Validation in the Nordic Countries – a development project 2012–2013*.

⁵⁶ NVL (2017) *Quality in Validation of Prior Learning – Experiences from Work with the Nordic Model for Quality in Validation of Prior Learning*.

3.4.1 Arbetsförmedlingen har utvecklat sitt arbete med valideringsprogrammet för arbetssökande

Validering är sedan den 1 februari 2016 ett arbetsmarknadspolitiskt program och ingår i Arbetsförmedlingens ordinarie verktygslåda för att matcha och rusta arbetssökande till arbete och utbildning. Myndigheten upphandlar därmed validering enligt branschmodell på en mer permanent basis och den arbetssökande får ersättning under tiden i programmet. Syftet med valideringsprogrammet är att bekräfta en individs tidigare förvärvade kunskaper och kompetenser och ge individen ett formellt erkännande som är gångbart på arbetsmarknaden eller inför vidare studier eller kompletterande insatser.⁵⁷

Under 2017 gick Arbetsförmedlingen över från upphandling enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling, LOU, till upphandling enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem, LOV.⁵⁸ Ett syfte med omläggningen är att tillgången till branschvalidering ska öka och bli mer flexibel med möjlighet att kontinuerligt ta in nya modeller och leverantörer. Arbetsförmedlingen har i nuläget (maj 2019) upphandlade leverantörer enligt LOV inom följande yrkesområden och yrkesroller:

- bygg och anläggning (ett flertal yrkesroller),
- måleri (målare),
- restaurang (kock och servitör),
- fastighet (fastighetsvärd, fastighetsskötare och fastighetstekniker),
- elteknik (installations- och servicetekniker), samt
- transport (lastbilsförare).

Därutöver har Arbetsförmedlingen i början av maj publicerat upphandling av leverantörer inom vård och omsorg (vårdbiträde och undersköterska) enligt Vård- och omsorgscolleges nya riktlinjer för validering. Diskussioner om upphandling pågår även med bland andra motorbranschen (maskin-, buss- och bilmekaniker) och VVS-branschen.

Parallellt med att genomföra den nya upphandlingen av validering har Arbetsförmedlingen arbetat med att utveckla myndighetens användning och

⁵⁷ Arbetsförmedlingen (2018) *Arbetsmarknadspolitiska program – Årsrapport 2017*, s. 21.

⁵⁸ Upphandling enligt lagen om valfrihetssystem innebär att alla leverantörer som klarar de krav som ställs får bli leverantör av tjänsten. Leverantörerna ska uppfylla de krav som respektive bransch ställer på godkända valideringsutförare och branscherna är också de som reglerar innehåll och kvalitet enligt deras modell. Den arbetssökande får själv välja leverantör.

uppföljning av valideringsinsatser. Exempelvis har myndigheten utvecklat ett nytt systemstöd för registrering av dokument som leverantören ska delge den arbetssökande. Myndigheten har också tagit fram statistik för antal utfärdade kompetensintyg, kompetensbevis eller certifikat inom ett specifikt yrke.⁵⁹ Därutöver har Arbetsförmedlingen förbättrat stödet till handläggare och informerat chefer om syftet och nyttan med validering för kompetensförsörjning inom bristyrken. Totalt har 287 medarbetare på Arbetsförmedlingen deltagit i Skolverkets webbutbildning om validering under 2018 och 13 personer har deltagit i kursen Validering i praktiken (se avsnitt 3.3.5).

Upphandling enligt LOV har öppnat upp för fler aktörer, exempelvis kommuner, att bli godkända leverantörer av valideringstjänster. Arbetsförmedlingen har hittills endast tecknat avtal med tre kommuner. Det beror bland annat på att vissa kommuner har upplevt Arbetsförmedlingens system som oflexibelt med krav på att kunna ta emot validander löpande under större delen av året. Arbetsförmedlingen har dock justerat kraven så att det är möjligt att genomföra gruppstarter och stänga för nya deltagare i upp till två månader under sommaren. Nu när upphandling om validering enligt vård- och omsorgsmodellen har publicerats kommer antalet kommunleverantörer troligen att öka, eftersom valideringen i denna modell görs helt mot vård- och omsorgsprogrammens yrkeskurser.

En form av organisatorisk lösning där branschvalidering ingår är de överenskommelser om snabbspår som har tecknats inom ett antal branscher mellan arbetsmarknadens parter och Arbetsförmedlingen. Ett snabbspår innebär en kedja av insatser som syftar till kompetensförsörjning i bristyrken och att ta tillvara kompetensen hos nyanlända med relevant yrkeskompetens eller utbildning. Snabbspåren utgår i huvudsak från redan befintliga insatser i Arbetsförmedlingens verktygslåda. Förutom validering kan det handla om arbetsmarknadsutbildning, praktik, yrkeskompetensbedömning och yrkessvenska. Branscherna har tidigare upplevt utmaningar med branschvalidering för nyanlända. Flera av dessa utmaningar anser branscherna har hanterats inom ramen för arbetet med snabbspåren.

⁵⁹ Arbetsförmedlingen (2018) *Arbetsmarknadspolitiska program – Årsrapport 2017*, s. 22–23.

Branschvalidering har inom snabbspåren satts in i ett sammanhang med goda möjligheter till kompletterande utbildning och praktik.⁶⁰

I vissa arbetsmarknadsutbildningar har kompetenskraven som branscherna tagit fram för sina valideringsmodeller varit utgångspunkten för utformningen av utbildningen. Det ingår även kartläggning och kompetensbedömning i arbetsmarknadsutbildningar. En inledande modul på 2-3 veckor med test och bedömning används för att kartlägga deltagarnas kompetens. Om bedömningen visar att personen redan har stora delar av den kompetens som utbildningen ska ge så ska utbildningsleverantören lämna en rekommendation till Arbetsförmedlingen om att deltagaren anvisas till validering i stället.

3.4.2 Validering erbjuds i samband med omställning

Trygghetsfonden TSL har omorganiserat sitt arbete i syfte att frigöra resurser för bättre stöd vid omställning. Av de befintliga medlen läggs 20 procent på validering och kortare yrkesutbildningar. Sedan november 2017 kan därför personer som förlorar jobbet på grund av arbetsbrist också erbjudas utbildning och validering av yrkeskunskaper, vid sidan av det tidigare stödet med coachning till ett nytt arbete. TSL arbetar för att tillgängliggöra validering enligt branschmodell för individer där kartläggningen visat på behov av validering. Under hösten 2018 genomförde TSL ett heldagsseminarium för att höja kompetensen om validering bland deras upphandlade omställningscoacher.

3.4.3 Tillfällig basfinansiering för regionalt kompetensförsörjningsarbete

Tillväxtverket har fått i uppdrag att 2018–2020 stödja de regionalt utvecklingsansvariga aktörernas arbete inom kompetensförsörjningsområdet (se avsnitt 3.2.3). Tillväxtverket fördelade 40 miljoner kronor till regionerna 2018 som stöd för arbetet med kompetensförsörjning och ytterligare 20 miljoner kronor tillförs under 2019 respektive 2020. Medlen för 2018 innebar en basfinansiering för regionernas arbete med regional kompetensförsörjning (inklusive validering) och fördelades med lika stort belopp till samtliga regioner. Medlen för 2019 och 2020 är avsedda både för basfinansiering och för särskilda utvecklingsinsatser.

⁶⁰ Bättre Konsult AB (2018) Branschvalideringens användning och nytta – Exempel och analys som genomförts med stöd av Valideringsdelegationens arbetsgrupp för branschvalidering, dnr Komm2017/01316/U 2015:10, s. 17.

I nuläget är det, enligt delegationens bedömning, endast tre regioner som har etablerat stödstrukturer för validering som en del i regionens reguljära arbete med kompetensförsörjning (se avsnitt 3.2.3). Flera regioner uppger att de har använt medlen från Tillväxtverket för att anställa projektledare för uppdraget om regional samverkan om validering.⁶¹ I några regioner har också ESF-finansierade projekt startats som förstärker arbetet att etablera regionala plattformar för validering, till exempel Effektivare Validering i Örebro län och Validering i Östergötland – en väg in. Även i Skåne och Blekinge har ESF-projekt genomförts med samma syfte. Därutöver finns synergier i flera regioner mellan utvecklingen av strukturer för validering och särskilda projekt för kompetensförsörjning inom vissa branscher. Detta märks inte minst i Värmland som har integrerat satsningar inom såväl Tillväxtverkets projekt Smart industri som industrins ESF-projekt Kompetenssäkrad industri i arbetet med att etablera effektiva strukturer för validering. Enligt Valideringsdelegationens bedömning är dock tillfällig projektfinsiering inte tillräckligt. Det behövs både ett långsiktigt uppdrag och en långsiktig medfinansiering från staten för att regionerna ska kunna ta rollen som samordnande och pådrivande kraft för valideringsarbetet i hela landet.

Utveckling av regional samverkan om validering har även pågått inom Statens skolverks ESF-projekt RegioVux. Projektet, som avslutades i december 2018, syftade till att utveckla samverkan mellan kommuner i fyra regioner: Norrbotten (Lapplands kommunalförbund), Västerbotten (Västerbotten Vux), Västra Götalandsregionen (Skaraborgs kommunalförbund) och Skåne (Kommunförbundet Skåne). Kommunerna samarbetade inom projektet för att förstärka regional yrkesinriktad vuxenutbildning och validering över kommungränserna. Insatserna har handlat om att utveckla samarbete mellan olika branscher, utbildningsanordnare och myndigheter i respektive region. I Skaraborg fokuserade projektet särskilt på att hitta former för samverkan inom valideringsområdet. Här etablerades samverkan även med Arbetsförmedlingen, vilket upplevdes som en framgångsfaktor. En utvärdering av RegioVux-projektet visar att arbetet med validering har varit framgångsrikt.⁶² Pilotregionerna uttrycker dock en oro att den samverkan som byggts upp riskerar att upphöra eller minska när RegioVux avslutats. De

⁶¹ Gotland, Sörmland, Östergötland, Kronoberg, Halland, Västmanland, Jämtland-Härjedalen och Norrbotten.

⁶² Sweco (2019) *Projekt RegioVux – processer och lärdomar från projektet*, s. 12.

uttrycker behov av fortsatt ekonomiskt stöd, exempelvis genom nya projektmedel.

3.4.4 Validering i orienteringskurs kan ge statsbidrag

Orienteringskursen inom komvux kan användas för flera olika ändamål, bland annat för validering. Kursen är studiemedelsberättigad för eleven och statsbidrag, i form av yrkesvux, kan utgå till kommunen om orienteringskursen ingår i en individuell studieplan som innefattar yrkeskurser. I delbetänkandet En nationell strategi för validering (SOU 2017:18) framhöll Valideringsdelegationen att kommuner i ökad utsträckning bör använda sig av orienteringskursen som en organisatorisk lösning för att genomföra validering. Var femte kommun angav i delegationens och SKL:s enkät, som redovisades i förra årets rapport, att de hade genomfört validering inom ramen för en orienteringskurs läsåret 2016/17.⁶³ Under 2013/14 var motsvarande andel var fjärde kommun.⁶⁴

3.4.5 Myndigheten för yrkeshögskolan utreder finansiering av validering för tillgodoräknande inom yrkeshögskolan

Inom yrkeshögskolan saknas en stabil finansiering för bedömning av reell kompetens för tillträde och för tillgodoräknande. Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har i en pilotstudie om riktat statsbidrag för validering bland annat dragit slutsatsen att ekonomiska incitament är centralt för att öka användningen av validering.⁶⁵ I En nationell strategi för validering (SOU 2017:18) framhöll Valideringsdelegationen att MYH bör utreda hur en långsiktig ersättningsmodell för bedömning av reell kompetens kan utformas, och att alternativet att inrätta en sökbar kurs för bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande, motsvarande orienteringskursen inom komvux, bör övervägas.

Under hösten 2018 genomförde MYH en utredning om finansieringsfrågan. Utredningens resultat visade att det är fler faktorer än enbart finansiering som bidrar till den låga omfattningen av validering inom yrkeshögskolan. Bland annat anges utbildningens upplägg och studiestödssystemet som bidragande faktorer. Myndigheten har under våren 2019 påbörjat en ny

⁶³ Valideringsdelegationens årliga redovisning – Maj 2018, s. 29.

⁶⁴ Ds 2016:24 *Validering med mervärde*, s. 145.

⁶⁵ Myndigheten för yrkeshögskolan (2017) *Pilotstudie Riktat statsbidrag för validering inom YH*.

utredning med en bredare ansats med fokus på validering för tillgodoräknande. En delrapport beräknas vara klar i juni 2019.

3.4.6 Högskolans resurstilldelningssystem missgynnar validering

Bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande ingår i högskolans utbildningsuppdrag. Validering är en av de verksamheter som normalt ska täckas av den generella resurstilldelningen för utbildningen. Inom lärarutbildningsområdet har dock sedan flera år särskilda medel tillförts för validering, bland annat för validering av yrkeskompetens för behörighet till yrkeslärarutbildningen och för validering inom det nationella VAL-projektet (Vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar behörighet). Under 2018 tillkom en ytterligare särskild satsning inom lärarutbildningen. Sju lärosäten fick då i uppdrag att skapa fler och mer flexibla vägar in i läraryrket genom validering av reell kompetens och utveckling av poänggivande och påbyggnadsbara kurser.⁶⁶ Satsningen är avsedd både för personer som redan arbetar i skolan men saknar behörighetsgivande lärarexamen och för dem som är intresserade av undervisningsområdet men ännu inte arbetar i skolan.

Validering och bedömning av reell kompetens är en resurskrävande verksamhet. Både stöd och vägledning till individen i kartläggningen av kompetensen och den individuella prövningen av kunskaper och färdigheter är tids- och resurskrävande. Dessutom tillkommer problemet att tillgodoräknade kurser inte utgör grund för ersättning. Valideringsdelegationen har därför – i delbetänkandet Validering i högskolan (SOU 2018:29) – gjort bedömningen att en särskild ersättning, vid sidan av ordinarie takbelopp, bör utbetalas till universitet och högskolor för tillgodoräknanden som baseras på reell kompetens.⁶⁷ Regeringen har ännu inte återkommit i frågan. I januari 2019 lämnade Styr- och resursutredningen sitt slutbetänkande med en samlad översyn av universitetens och högskolornas styrning, inklusive resurstilldelning.⁶⁸ Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

För yrkesverksamma skulle en alternativ finansiering av validering vara möjlig om validering av tidigare förvärvat kunnande kunde genomföras i samband med kompetensutveckling i en uppdragsutbildning. I dag saknas

⁶⁶ Uppdrag om att skapa fler vägar in i läraryrket (U2018/03202/UH).

⁶⁷ SOU 2018:29 *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande*, s. 213.

⁶⁸ SOU 2019:6 *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*.

dock en möjlighet till tillgodoräknande inom ramen för en uppdragsutbildning inom högskolan. Detta leder till att utbildningstiden blir längre än nödvändigt för många deltagare vilket för arbetsgivaren utgör den största kostnaden vid uppdragsutbildning. Valideringsdelegationen har i delbetänkandet Validering i högskolan föreslagit en ändring i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor för att öppna möjligheter till effektivare uppdragsutbildning som bygger på den kunskap deltagarna redan förvärvat. Regeringen har ännu inte återkommit i frågan.

3.4.7 Branscherna uppfattar statens medfinansiering av utveckling av branschmodeller som otydlig och oförutsägbar

Staten har på senare år avsatt medel som branscherna kan söka för att utveckla och vidareutveckla branschmodeller. Statens skolverk administrerar ett sådant bidrag; statsbidraget för utveckling av stödstrukturer för lärande på arbetsplatsen inom ramen för yrkesintroduktionsavtal.⁶⁹ Även statsbidraget för särskilda främjande- och utvecklingsinsatser för att påskynda nyanlända invandrares etablering på arbetsmarknaden har haft betydelse för branschernas vidareutveckling och anpassning av valideringsmodeller. Detta bidrag administreras av Arbetsförmedlingen. Båda statsbidragen riktar sig till arbetsmarknadens parter som ansöker om medlen gemensamt eller genom partssammansatta organ.

Det primära syftet med dessa statsbidrag är inte att utveckla branschernas valideringsmodeller utan att främja olika målgruppers etablering på arbetsmarknaden. Merparten av statsbidraget för insatser som avser yrkesintroduktionsavtal har dock beviljats för utveckling av kompetensprofiler och valideringsmodeller. Av de 60 ansökningar som beviljades medel under 2014–2018 avsåg 42 insatser för att utveckla kompetensprofiler och valideringsmodeller.⁷⁰ Parterna inom industrin svarade för cirka 40 procent av dessa ansökningar.

Av Arbetsförmedlingens främjandemedel är det däremot en mindre andel som använts för utveckling av valideringsmodeller. Av de totalt 53,7 miljoner kronor som beviljades 2018 gick cirka 4,6 miljoner kronor till vidareutveckling och anpassning av branschmodeller för att möta behoven bland nyanlända. Samtliga ansökningar som avsåg insatser för att vidareutveckla

⁶⁹ Förordning (2014:375) om statsbidrag för utveckling av lärande på arbetsplatser och regionala stödfunktioner för yrkesutbildning.

⁷⁰ SOU 2018:81 *YA lär dig jobbet på jobbet – Slutrapport av Nationell delegation för lärande på arbetsplatserna inom ramen för yrkesintroduktionsanställningar*, s. 51.

och anpassa valideringsmodeller beviljades. Även under 2019 har endast en mindre andel av ansökningarna om främjandemedel avsett insatser för att utveckla och anpassa valideringsmodeller.

De nyutvecklade eller reviderade valideringsmodellerna kommer till användning, såväl inom ramen för yrkesintroduktionsanställningar och för nyanlända inom snabbspår, som för andra arbetssökande och kopplade till utbildning inom komvux samt för strategisk kompetensutveckling av anställda. Det behöver finnas fortsatta möjligheter till ekonomiskt stöd för utveckling av branschmodeller också kommande år.

Branscherna uppfattar att nuvarande tillgång till medel för utveckling och vidareutveckling av valideringsmodeller är otydlig och oförutsägbar. Medlen finns hos olika myndigheter och osäkerheten om medel finns tillgängliga från år till år leder till en ryckig och mindre ändamålsenlig utveckling. Valideringsdelegationen avser att lämna förslag om en mer långsiktig statlig medfinansiering av utveckling och vidareutveckling av branschvalidering i slutbetänkandet som lämnas till regeringen i december 2019.

3.4.8 Utvecklingsprojekt med nationell förankring

I nuvarande programperiod för Europeiska socialfonden (ESF) har hittills ett tiotal nationellt beslutade ESF-projekt startats som bidrar till utveckling och ökad användning av validering. Exempel på sådana projekt är Regiovux (se avsnitt 3.2.3), BOSS-projektet (se avsnitt 3.3.1), Trygghetsfonden TSL:s projekt Kompetens för arbete och IF Metals projekt Kompetenssäkrad industri. Projekten är nationellt förankrade men har en bred spridning, regionalt och/eller branschmässigt.

Därutöver finns en varierad flora av regionalt beslutade ESF-projekt där validering ingår i större eller mindre omfattning. Svenska ESF-rådet har gått igenom projektkatalogen och hittat cirka 25 projekt som omfattar utveckling av validering eller användning av valideringsverktyg. Sannolikt finns dock fler projekt. Några av projekten har syftet att etablera regionala plattformar för validering (se avsnitt 3.4.3). Projekten är ganska jämnt fördelade mellan programområde 1 (Kompetensförsörjning) och programområde 2 (Öka övergångarna till arbete), de senare ofta med fokus på att underlätta etablering på arbetsmarknaden för utrikes födda. Vissa projekt har fokus på särskilda yrkesområden såsom industri, vård och omsorg, bygg, fastighets-service, kock och livsmedelsproduktion.

För att de regionalt beslutade projekten ska få långsiktiga effekter är det centralt att lokala, regionala och nationella aktörer har samma bild av vad som behöver utvecklas och hur detta kan åstadkommas. Lokala lösningar som inte är förankrade hos nationella aktörer löser inte de långsiktiga utmaningarna – detta förutsätter samordning och konsensus mellan lokal och nationell nivå. Det finns också en risk att olika regionala projekt jobbar fram parallella, alternativa lösningar som motverkar ett långsiktigt hållbart valideringsarbete. I nuvarande programperiod beslutas 75 procent av socialfundsmedlen på regional nivå och 25 procent på nationell nivå.⁷¹

3.5 Information och vägledning

Med många aktörer som ska erbjuda validering behövs tydlig och enhetlig information. Ansvariga myndigheter bör därför samverka om information om validering och arbetsmarknadens parter bör informera om validering i de egna informationskanalerna. Validering behöver vara nära kopplat till en väl fungerande vägledning och vägledares kompetens om validering behöver säkerställas.

3.5.1 Myndighetssamverkan om kommunikation om validering fortsätter

Myndigheterna som ingår i Valideringsdelegationen har sedan 2017 bedrivit ett myndighetsövergripande samarbete för att kommunikationen om validering ska vara samordnad, behovsanpassad, lättillgänglig, korrekt och nås intuitivt, oavsett myndighetsingång. Utveckling av kommunikationen om validering, både den interna och den externa, har av myndigheterna identifierats som kärnan i det som de kan ta ett gemensamt ansvar för.

I styrgruppen för den fördjupade myndighetssamverkan, som har myndighetschefernas mandat att leda och prioritera samverkansarbetet, finns representanter från samtliga berörda myndigheter.⁷² På styrgruppens uppdrag har en arbetsgrupp med kommunikatörer tagit fram en myndighetsgemensam kommunikationsstrategi om validering. Strategin omfattar en gemensam beskrivning av validering, kunskapsmål och beteendemål för respektive målgrupp, en vägledande målgruppsanpassad information samt

⁷¹ Europeiska socialfonden (2014) *Nationellt socialfundsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning 2014–2020*.

⁷² Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan, Universitets- och högskolerådet, Tillväxtverket, Svenska ESF-rådet samt Valideringsdelegationen. Ordförandeskapet i styrgruppen roterar årsvis mellan medverkande myndigheter.

förslag till rekommendationer om hur arbetet ska tas vidare på kort och lång sikt.

Som resultat av myndigheternas samarbete finns nu tydligare, målgruppsanpassad och mer enhetligt utformad information på respektive myndighets webbplats. Det finns också länkar som hjälper besökarna att hitta vidare till rätt myndighet beroende på besökarens behov av information. I början av 2019 genomfördes en målgruppsanalys för att undersöka kunskap och attityd om validering som fenomen hos grupperna allmänhet, arbetsgivare, utbildningsanordnare och vägledare (se avsnitt 3.5.2). Resultaten från undersökningen kommer att ligga till grund för myndigheternas fortsatta insatser för att öka kännedomen om validering hos olika målgrupper. Ett ytterligare mål för den fördjupade myndighetssamverkan är att öka kännedomen och bredda kompetensen om validering internt på myndigheterna. I september 2019 anordnas därför en gemensam konferens som vänder sig till chefer och nyckelpersoner i respektive myndighet.

3.5.2 Positiva attityder till validering men behov av bättre information

Inom ramen för myndigheternas samverkan om validering fick Origo Group i uppdrag att undersöka olika målgruppers kännedom om och inställning till validering.⁷³ Datainsamlingen skedde med hjälp av webbenkäter som genomfördes under perioden januari–mars 2019. Enkäten till allmänheten besvarades av 511 personer från en riksrepresentativ webbpanel. Bland de svarande var 76 procent yrkesverksamma, 7 procent arbetslösa och 7 procent studerande. Enkäten till arbetsgivare besvarades av 291 personer i ledande befattning med ansvar för eller koppling till rekrytering (VD, HR etc.) inom privat (63 procent) och offentlig (35 procent, varav 15 procent kommuner) sektor.⁷⁴

Allmänheten

Bland allmänheten är begreppet validering relativt välkänt, men inte dess praktiska innebörd. Från enkäten framgår dock att behovet av validering är stort. Mer än hälften av de svarande ansåg att de har kunskap och kompetens som de saknar papper eller intyg på. Tre av tio uppgav att de har låtit bli

⁷³ Myndigheten för yrkeshögskolan var beställare av undersökningen.

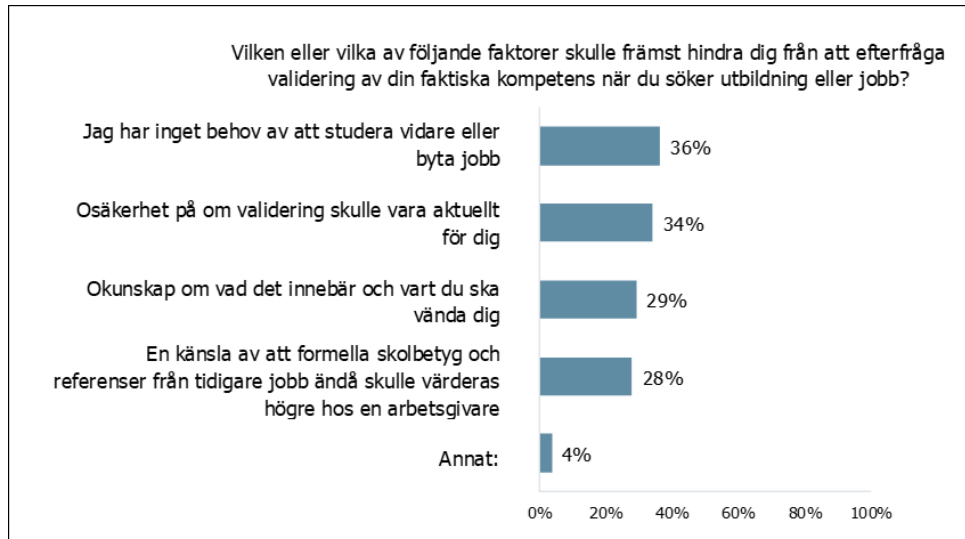
⁷⁴ Det genomfördes också enkäter till studie- och yrkesvägledare respektive utbildningsaktörer. Dessa enkäter har dock en skev fördelning av svarande vilket gör att resultaten inte är representativa för aktörgrupperna som helhet. Enkäten till studie- och yrkesvägledare besvarades av 177 personer vilka huvudsakligen (92 procent) arbetar inom kommunsektorn. Webbenkäten som ställdes till utbildningsaktörer besvarades av 306 personer, varav 55 procent var anordnare av yrkeshögskoleutbildning, 27 procent var verksamma inom kommunal vuxenutbildning och 8 procent universitet och högskolor.

att söka jobb de varit intresserade av på grund av att de saknat dokumentation på kompetens eller kunskaper. Var fjärde svarade att avsaknaden av papper eller intyg har gjort att de inte sökt en utbildning de skulle vilja gå.

Många av de svarande hade de senaste tolv månaderna funderat på att byta yrke eller påbörja en utbildning, 43 respektive 27 procent. Det främsta hindret för att söka sig vidare var ekonomi, men på andra plats bland upplevda hinder kom formella krav/behörighet. Detta hinder uppgavs av var tredje som funderat på att byta yrke eller påbörja en utbildning. För dem som funderat på utbildning var två ytterligare vanliga hinder att utbildningen är för lång (29 procent) och att det saknas utbildningar som kan kombineras med arbetet (26 procent).

Hälften av de svarande menade att lusten att ställa om och söka en ny utbildning eller nytt jobb skulle öka om de med hjälp av validering kunde intyga sin faktiska kompetens. Svaren på frågan om vad som hindrar dem att efterfråga validering visar dock på en utbredd osäkerhet om värdet av validering och vart man ska vända sig (se figur 2).

Figur 2 Vad hindrar dig att efterfråga validering?

Källa: Målgruppsanalys utförd av Origo Group januari–mars 2019.

Arbetsgivare

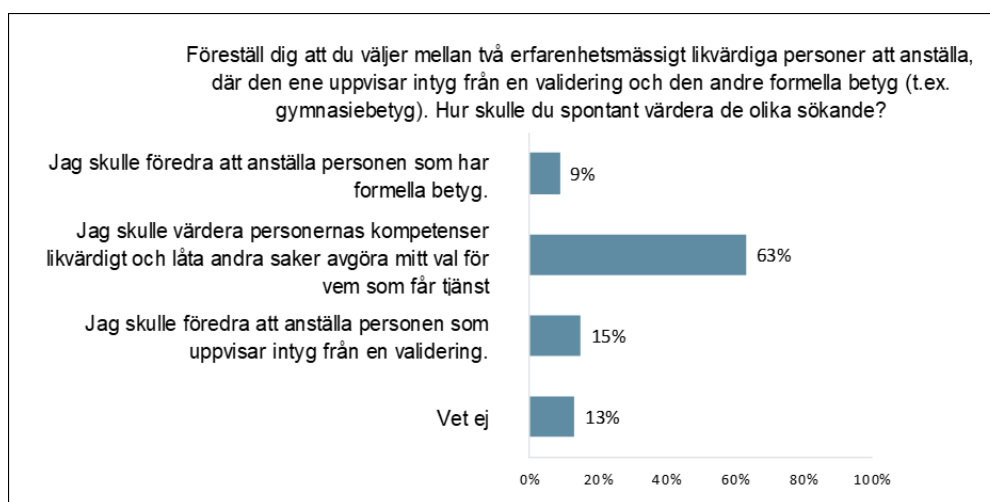
Inom arbetslivet är validering ett känt begrepp – 78 procent av de svarande hade tidigare hört talas om validering. Två av tre arbetsgivare uppgav att de känner till validering som ett verktyg att säkerställa rätt kompetens när de rekryterar nya medarbetare. Nästan sex av tio arbetsgivare kände också till att

de kan använda validering som ett verktyg för att ta reda på vilken kompetens deras anställda har och använda denna kartläggning som underlag för kompetensutveckling och långsiktig kompetensförsörjning.

Av dem som känner till begreppet var det dock 72 procent som svarade att de inte visste vart de skulle vända sig för att få information och stöd i hur validering kan användas som verktyg för rekrytering, kompetensutveckling och långsiktig kompetensförsörjning. Framför allt var det företag och organisationer med färre anställda samt inom privat sektor som inte vet hur och var de kan få information och stöd.

Attityden till validerad kompetens är tydligt positiv bland arbetsgivarna. Huvuddelen av respondenterna menade att de värderar intyg från validering och formella betyg som likvärdigt vid rekrytering (se figur 3). Det var också en större andel som uppgav att de skulle föredra intyg från validering än som skulle föredra formella betyg. Som motivering till att föredra intyg från validering framför betyg nämndes bland annat att ”validering är ett kvitto på vad personen har för kompetens i nuläget och är mer relevant för yrket som personen söker till”, ”valideringen täcker in kunskap som inhämtats på annat sätt än i skolan”, ”nyare bedömning, skolbetyg blir snabbt inaktuella”, ”erfarenhet värdesätts om valideringen är pålitlig” och ”då känner jag mig mera säker på att personen klarar jobbet”.

Figur 3 Arbetsgivares värdering av validering mot formella betyg

Källa: Målgruppsanalys utförd av Origo Group januari–mars 2019.

3.5.3 Tillgång till vägledning kopplad till validering

Arbetsförmedlingen fick 2018 i uppdrag att utveckla arbetet med vägledning, bland annat genom att genomföra en förstudie i syfte att undersöka hur en digital vägledningsplattform kan etableras.⁷⁵ I en sådan plattform skulle besökare också kunna ta del av relevant information om möjligheter till validering. Arbetsförmedlingen redovisade förstudien till Arbetsmarknadsdepartementet i augusti 2018. Regeringen har ännu inte tagit ställning till det fortsatta arbetet för att utveckla en digital vägledningsplattform.

Under 2018 tog Arbetsförmedlingen också fram en strategi för karriärvägledning med syfte att stärka myndighetens karriärvägledande roll. Fram till 2021 avser myndigheten att arbeta mot fyra strategiska mål. I strategin anges att validering ska användas som verktyg vid karriärvägledning när behov finns och att det är viktigt att kunna tolka resultaten av en validering för att kunna ge vägledning så att valideringen kan följas av relevanta insatser. Inom myndigheten har man tagit fram en webbutbildning om karriärvägledning för intern kompetensutveckling.

Statens skolverk har tagit fram stödmaterial som bland annat riktar sig till vägledningsfunktionen (se avsnitt 3.3.2). Ett nytt verktyg för kartläggning av yrkeskunskaper lanserades i april 2018 vilket i dag (maj 2019) finns tillgängligt på sex språk. Sidan med kartlägningsverktyget besöks av cirka 200 användare per dag. Valideringsutbildningarna (se avsnitt 3.3.5) är ett ytterligare exempel på Skolverkets insatser för att stödja vägledarnas roll i valideringsprocessen. I målgruppsundersökningen som genomfördes våren 2019 framkommer dock att många studie- och yrkesvägledare (52 procent av dem som besvarat enkäten) inte vet vart de kan vända sig för att få information om validering (se avsnitt 3.5.2).

Flera av *lärosätena* som medverkat i pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens (REKO) lyfter i sina rapporter fram vikten av vägledning, både vad gäller vägledning för kvalitetssäkring av ansökningar och i samband med en första kartläggning av en sökandes förutsättningar för bedömning. Flera lärosäten har också genomfört särskilda utbildningsinsatser för personal inom området.⁷⁶ Det är också relativt vanligt med en central ingång för ansökningar om bedömning av reell kompetens bland de universitet och

⁷⁵ Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Arbetsförmedlingen.

⁷⁶ Universitets och högskolerådet (2019) Pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens (REKO), dnr 00399-2019.

högskolor som medverkade i pilotverksamheten. Med en central ingång förbättras förutsättningarna att ge den sökande stöd och vägledning i valideringsprocessen.

3.5.4 Lätt åtkomlig information och vägledning om validering på myndigheternas webbplatser

På *Arbetsförmedlingens* webbplats finns information om vad validering är och länkar till information om branschmodellerna hos Myndigheten för yrkeshögskolan och om bedömning av utländska utbildningar hos Universitets- och högskolerådet. På sidan med de egna valideringstjänsterna har man tydliggjort vilka yrkesroller som omfattas av valideringsprogrammet.

På *Statens skolverkets* nya webbplats som lanserades sommaren 2018 finns målgruppsanpassad information om validering, riktad till bland andra studie- och yrkesvägledare. Där presenteras såväl tillgängliga stöd och verktyg som kan vara användbara för personer som jobbar med vägledning, kartläggning eller bedömning som övergripande information om vad validering är. Informationen hittas under olika målgruppsingångar och är därmed uppdelad på flera delar av webbplatsen, vilket kan göra det svårt att hitta det man söker. På webbplatsen finns även webbutbildningen om validering samt information med länkar till uppdragsutbildningen Validering i praktiken.

Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) har en särskild ingång på sin webbplats för information om validering. Där finns bland annat information om branschernas arbete med validering och länkar vidare till befintliga branschmodeller. Av MYH:s information framgår dock inte vilka av branschmodellerna som är operativa i nuläget och var i landet respektive modell är tillgänglig. I april 2019 påbörjade myndigheten ett arbete med att uppdatera informationen om branschernas valideringsmodeller på sin webbplats. Under samma ingång finns också kortfattad information om validering inom respektive utbildningsform (yrkeshögskolan och kontakt-tolkutbildning). Relevant stöd för dem som arbetar med validering av reell kompetens är integrerat under respektive utbildningsform. Under 2019 planerar MYH också att förtydliga informationen på webbplatsen yrkeshogskolan.se om möjligheter att bli behörig till en utbildning genom reell kompetens. På MYH:s webbplats finns även målgruppsanpassade länkar till andra myndigheters webbplatser.

Universitets- och högskolerådet (UHR) har information på webbplatserna antagning.se och studera.nu om möjligheterna att ansöka om bedömning av reell kompetens för behörighet till utbildning. På UHR:s webbplats går det också att hitta övergripande information om man söker på ordet validering. Där finns också målgruppsanpassade länkar till andra myndigheters webbplatser. Det saknas dock information och stöd för dem som arbetar med bedömning av reell kompetens inom högskolan, liknande det som finns hos Skolverket och MYH.

Tillväxtverket stöttar regionerna med erfarenhet och kunskap i arbetet med kompetensförsörjning och att etablera effektiva strukturer för validering. Inom uppdrag som rör Smart industri och Kompetensförsörjning finns flera projekt där validering ingår som en viktig del. Under 2019 kommer myndigheten ta fram ett digitalt verktyg som underlättar företagares möjligheter att arbeta strategiskt med sin kompetensförsörjning, bland annat genom validering.⁷⁷ Tillväxtverket kommer även att genomföra ett egeninitierat program för strategisk kompetensförsörjning och ta fram information till verksam.se om hur man kan utveckla sitt företag med hjälp av strategiskt kompetensförsörjningsarbete. På Tillväxtverkets webbplats finns även målgruppsanpassade länkar gällande validering som leder till andra myndigheters webbplatser.

3.5.5 Stora variationer mellan lärosäten i hur man informerar om möjligheten till validering

Inom högskolan är det respektive lärosäte som ansvarar för validering av reell kompetens för behörighet eller tillgodoräknande. Det är därför viktigt att sökande och studenter kan hitta relevant information om möjligheten att ansöka om bedömning. Valideringsdelegationens kansli har kartlagt samtliga lärosätens webbplatser för att ta reda på om det finns tydlig och lättförståelig information om bedömning av reell kompetens.

Informationen på webbplatserna är genomgående bättre hos de lärosäten som deltagit i REKO-projektet än hos övriga lärosäten (se tabell 4). Information om bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande är dock mindre vanligt förekommande än information om att sökande kan få sin reella kompetens bedömd för behörighet till utbildning. Tio lärosäten saknar

⁷⁷ Tillväxtverket (2019) Strategisk kompetensförsörjning i industriföretag (N2018/04198/FÖF) – Delrapport 4, dnr Å 2016-001576, s. 10.

helt information om såväl behörighet som tillgodoräknande grundat på reell kompetens.

Samtliga 23 lärosäten som deltog i REKO-projektet har information om *bedömning av reell kompetens för behörighet*. Men hos endast 9 av dem är informationen både lätt att hitta och lätt att förstå. Bland övriga 25 lärosäten är det drygt hälften som har information, men endast hos 2 av dem är den både lätt att hitta och lätt att förstå. Känner man inte till begreppet reell kompetens är informationen svår att hitta hos vart tredje av samtliga lärosäten.

Tydlig och praktisk information om hur man ansöker om bedömning av reell kompetens för behörighet och om hur processen går till finns på 15 lärosätens webbplatser. Mer kortfattad information finns hos 10 universitet och högskolor. Ytterligare 10 lärosäten saknar helt beskrivning av hur man ska gå till väga för att ansöka om bedömning eller har endast en hänvisning till antagning.se.

Tabell 4 Information om bedömning av reell kompetens på lärosätenas webbplatser

Bedömning av reell kompetens för	Deltog i REKO (23 lärosäten)			Övriga (25 lärosäten)		
	Ja	Delvis	Nej	Ja	Delvis	Nej
...behörighet						
Finns info?	23	-	0	13	-	12
Lätt att hitta?	12	7	4	6	2	5
Lätt att förstå?	17	3	3	5	7	1
Begreppet?	16	3	4	9	1	3
Praktisk info?	12	7	4	4	3	6
...tillgodoräknande	Ja	Delvis	Nej	Ja	Delvis	Nej
Finns info?	13	-	10	6	-	19
Lätt att hitta?	2	1	10	0	0	6
Lätt att förstå?	7	2	4	2	1	3
Begreppet?	3	0	10	0	0	6

Källa: Kartläggning av information om reell kompetens på samtliga lärosätens webbplats utförd av Valideringsdelegationens kansli mars 2019.

Information om *bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande* finns endast hos 19 av samtliga 48 lärosäten. Hos 9 av dem är informationen lätt att förstå och hos 2 lärosäten är den också lätt att hitta till. De flesta lärosäten har information om tillgodoräknande av tidigare studier. På många av webbplatserna med information om tillgodoräknande av reell kompetens finns denna ”gömd” bland tillgodoräknande av tidigare studier, vilket kan göra det

svårt för sökande att hitta rätt. Och känner man inte till begreppet tillgodoräknande så är det svårt att hitta till informationen på flertalet webbplatser.

Det är enbart två lärosäten (Högskolan Dalarna och Kungliga Tekniska Högskolan, KTH) som har information om bedömning av reell kompetens för behörighet och för tillgodoräknande i anslutning till varandra. Endast ett lärosäte (KTH) har information om förhandsbesked om tillgodoräknande.⁷⁸

Det finns således en tydlig förbättringspotential hos flertalet lärosäten. Högskoleförordningens bestämmelser innebär att sökande och studenter har rätt att få sin reella kompetens bedömd för behörighet och tillgodoräknande. Men ska detta bli verklighet förutsätter det att lärosätena informerar om att möjligheten finns och hur man kan ansöka om bedömning. Informationen bör vara lätt och intuitiv att hitta och lätt att förstå för sökande. Valideringsdelegationen bedömer att det behövs ett fortsatt arbete för att förbättra informationen om validering ska bli tillgängligt i praktiken. Universitets- och högskolerådet bör stödja lärosätenas arbete vad gäller mer enhetlig information för att säkra nationellt likvärdiga möjligheter att få sin kompetens bedömd, oberoende av vilket lärosäte som man söker till eller var man bedriver sina studier.

⁷⁸ En högskola är enbart skyldig att pröva ansökan om tillgodoräknande för studenter som bedriver utbildning vid lärosätet. De förhandsbesked som kan lämnas är indikativa och utgör inte bindande beslut.

4. Omfattning av validering inom utbildning och arbetsliv

Det övergripande målet med utvecklingsarbetet inom valideringsområdet är att betydligt fler individer ska få sin kompetens validerad. I detta kapitel redovisas omfattningen av validering mot arbetslivets kvalifikationer samt inom formell utbildning. Därutöver redovisas viss statistik över omfattningen av validering inom grundutbildningen till kontakttolk samt i två regioner.

4.1 Arbetslivets kvalifikationer (branschvalidering)

4.1.1 Antalet branschvalideringar fortsätter att öka

I nuläget (april 2019) finns 24 modeller för branschvalidering som är operativa eller på gång att börja användas. Dessa modeller omfattar sammanlagt 61 yrkesroller (se bilaga 1). I tabell 5 redovisas antalet genomförda valideringar under åren 2015–2018 för 15 av modellerna. Sammantaget validerades drygt 18 200 personer under perioden. Fyra modeller står för 84 procent av dessa valideringar: CNC-teknik, Industri-teknik Bas, Städ- och servicemodellen samt Trädgårdsanläggning. Den totala omfattningen är dock större eftersom uppgifter för samtliga modeller inte har kunnat lämnas, exempelvis för vård och omsorg som under tidigare år har svarat för ett betydande antal valideringar. Några modeller är också nya och inga valideringar har genomförts ännu.

Trädgårdsanläggningsmodellen stod för den största ökningen mellan 2017 och 2018, en ökning med 1 271 valideringar. En del av ökningen beror dock på sena registreringar av valideringar som genomförts under 2017.

Hur uppgifter om antalet genomförda valideringar samlas in och sparas varierar mellan branscherna. Vissa branscher har egna databaser där de samlar information från sina utförare och sammanställer uppgifterna, medan andra lägger upp giften att samla in information om antalet valideringar på utförarna. Därför kan uppgifterna som inkommit i Valideringsdelegationens uppföljning vara något osäkra. Stabila system för att samla in och spara uppgifter om genomförda valideringar är viktigt för att öka tillförlitligheten vid bedömningar av omfattning och utvecklingsbehov.

Tabell 5 Antalet genomförda valideringar per branschmodell 2015–2018

Branschmodell	2015	2016	2017	2018	Totalt
Bygg	i.u.	183	171	121	475
CNC-teknik	923	729	1 119	790	3 561
Elteknisk validering¹	70	100	400	400	970
Fastighet/FAVAL	5	10	53	102	170
Frisör	24	22	19	34	99
Gjuteri	30	30	25	0*	85
Grafisk validering¹	-	-	-	30	30
Hotell & Restaurang	-	103	70	63	236
Industriteknik Bas	326	904	1 098	1 010	3 338
Måleri	149	138	111	118	516
Naturbruk	94	42	32	36	204
SRV Städ & Service	1 668	1 393	989	1 158	5 208
Trädgårdsanläggning	294	501	531	1 802	3 128
Träteknisk validering¹	-	50	30	30	110
VVS	12	21	21	20	74
SUMMA	3 595	4 226	4 669	5 714	18 204

¹ Antalet valideringar är uppskattade.

* Modellen är för närvarande under omstrukturering.

Källa: Uppgifter från respektive bransch. Se bilaga 2 för redovisning per yrkesroll inom de olika modellerna.

Uppgifterna i tabell 5 omfattar både valideringar som Arbetsförmedlingen upphandlat och anvisat arbetssökande till (se avsnitt 4.1.2) och validering som utförts på uppdrag av till exempel arbetsgivare och komvux. Till viss del kan även personer som av Arbetsförmedlingen anvisats till arbetspraktik i form av yrkeskompetensbedömning finnas med i uppgifterna. Detsamma gäller yrkesbevis, kompetensbevis och certifikat som finns som tilläggsmoduler i vissa av Arbetsförmedlingens upphandlade arbetsmarknadsutbildningar. Uppgifterna i tabell 5 är därför inte jämförbara med Arbetsförmedlingens statistik över antalet personer som anvisats till validering i tabell 6.

Endast två av branscherna har kunnat redovisa antalet valideringar uppdelat på kvinnor och män: frisör och VVS. I nuläget dominerar traditionellt mansdominerade yrkesroller. Detta innebär troligen att fördelningen mellan kvinnors och mäns tillgång till validering är skev.

Delegationens uppföljning visar att några modeller är under utveckling eller revidering. Med fler möjliga yrkesroller att validera mot kommer troligen omfattningen att fortsätta öka framöver.

4.1.2 Fler arbetssökande blev validerade under 2018

Validering är sedan den 1 februari 2016 ett arbetsmarknadspolitiskt program. Arbetsförmedlingen har upphandlat valideringstjänster även tidigare, men då främst inom ramen för förberedande utbildning. Arbetsförmedlaren bedömer efter en kartläggning av den arbetssökandes kunskaper och kompetenser om den arbetssökande är en lämplig kandidat för validering och fastställer valideringssyftet. En anvisning till programmet validering får göras endast om den framstår som lämplig både för den enskilde och ur ett övergripande arbetsmarknadspolitiskt perspektiv.⁷⁹

I tabell 6 redovisas antalet unika personer som anvisats till validering av Arbetsförmedlingen 2014–2018. Totalt validerades 5 275 arbetssökande under denna period. Under 2018 skedde flest valideringar inom yrkesområdet bygg och anläggning (337, varav 142 träarbetare/snickare), följt av måleri (156), elteknik (133) och restaurang (120, samtliga kockar).

Tabell 6 Antal unika personer som anvisats till validering av Arbetsförmedlingen 2014–2018

	2014	2015	2016	2017	2018	Totalt
Kvinnor	319	501	435	30	23	1 308
Män	714	864	1 016	589	784	3 967
Totalt	1 033	1 365	1 451	619	807	5 275

Källa: Arbetsförmedlingen.

Anm. Uppgifterna avser valideringsinsatser som är upphandlade både enligt lagen om valfrihet (LOV) och enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Uppgifterna i Arbetsförmedlingens årsredovisning för 2018 avser endast validering som är upphandlad enligt LOV.

Anledningen till att antalet personer som fått ta del av valideringsinsatser minskade 2017 är bland annat att Arbetsförmedlingen under året gick över från upphandling enligt lagen (2016:1145) om offentlig upphandling till upphandling enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem. Övergången medförde att Arbetsförmedlingen inte kunde erbjuda valideringsinsatser inom alla efterfrågade yrkesområden eftersom det saknades avtal. Exempelvis har det under 2017 och 2018 inte funnits tillgång till upphandlade valideringsutförare inom vård och omsorg, som är det yrkesområde där flest valideringar normalt genomförs. Det förklarar till stor del den mycket sneda

⁷⁹ Arbetsförmedlingen (2018) *Arbetsmarknadspolitiska program 2017*, s. 21.

könsfördelningen bland antalet personer som validerats under dessa år. Kvinnor är vanligen överrepresenterade bland personer som valideras inom vård och omsorg.

Trots att omfattningen av validering för arbetssökande har ökat mellan 2017 och 2018 är den fortfarande låg jämfört med tidigare år. Enligt en analys från Arbetsförmedlingen täcker de upphandlade branschmodellerna tillsammans med snabbspåren ungefär 75 procent av behoven av validering bland arbetssökande inom de bristyrken som myndigheten identifierat. Det som krävs för att öka omfattningen är därmed framför allt att arbetsförmedlarna i större utsträckning anvisar arbetssökande till de valideringsinsatser som har upphandlats. Med fler upphandlade modeller kan behoven av validering för arbetssökande tillgodoses i ännu större utsträckning. Det är därför glädjande att den planerade upphandlingen av validering inom vård- och omsorgsområdet nyligen har blivit verklighet. Med denna utökning kan förhoppningsvis även könsfördelningen bli jämnare.

Efterfrågan på validering är hög bland nyanlända invandrare. Det framgår av den enkätundersökning som Invandrarindex genomförde i samverkan med Valideringsdelegationen och som redovisades i förra årets rapport.⁸⁰ Hösten 2017 hade drygt var fjärde sfi-elev (28 procent) fått sin kompetens validerad i Sverige. Bland sfi-elever som svarade att de inte hade fått sin tidigare utbildning och yrkeserfarenhet kartlagd och bedömd var det 61 procent som skulle vilja att detta genomfördes. Arbetsförmedlingen var den aktör som majoriteten svarade att de skulle vända sig till för att få sin kompetens validerad.

4.1.3 Validering i små och medelstora industriföretag stimuleras

Validering mot arbetslivets kvalifikationer sker även inom ramen för Tillväxtverkets uppdrag att stimulera strategisk kompetensförsörjning hos små och medelstora industriföretag (se avsnitt 3.2.1). Tillväxtverket genomför uppdraget genom att dels finansiera fem pilotprojekt i sju regioner (Skåne, Blekinge, Jönköping, Värmland, Gävleborg, Dalarna och Jämtland), dels ta fram ett digitalt verktyg (se avsnitt 3.5.4). Enligt uppgifter från Tillväxtverket har 681 valideringar i 69 företag genomförts i pilotprojekten till och med april 2019 (valideringar som genomförts till och med 2018 ingår troligen i uppgifterna för antalet valideringar i tabell 5). Målet är att cirka

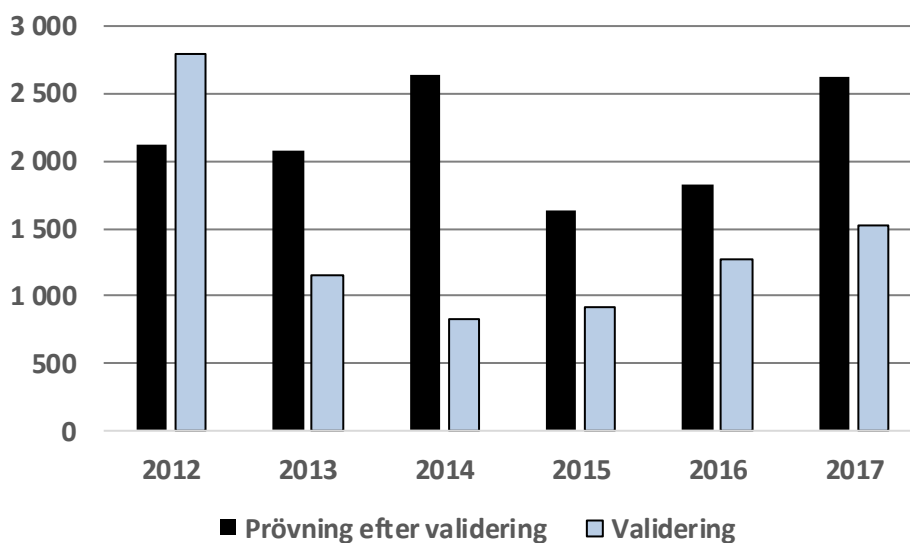
⁸⁰ Valideringsdelegationens årliga redovisning – Maj 2018, s. 44–46.

1 200 personer har validerats och att 128 företag deltagit i insatsen när projektet avslutas den 31 december 2019.⁸¹

4.2 Kommunal vuxenutbildning

Av figur 4 framgår att antalet kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå som genomgått validering ökade 2016 och 2017. Under 2017 uppgick antalet kursdeltagare som genomgått validering med efterföljande prövning för betyg till 2 626, vilket är en ökning med 794 kursdeltagare (43 procent) jämfört med 2016. Antalet kursdeltagare som genomgått validering inom en kurs (utan efterföljande prövning) uppgick 2017 till 1 517. Det är en ökning med 244 kursdeltagare (19 procent) från föregående år. Både prövning efter validering och validering har främst skett inom kurser inom vård- och omsorgsarbete. Validering har ofta även genomförts inom orienteringskurs.

Figur 4 Antal kursdeltagare inom komvux på gymnasial nivå där prövning efter validering/validering genomförts inom en kurs 2012–2017

Källa: Statens skolverk.

Anm. Med prövning efter validering avses att kursdeltagarens kompetens har validerats och därefter har prövning för betyg gjorts. Kursdeltagaren har inte deltagit i undervisningen. Med validering avses att kursdeltagarens kompetens har validerats och ingen prövning för betyg har gjorts. Däremot kan deltagaren ha fått ett intyg.

⁸¹ Tillväxtverket (2019) Årsredovisning 2018, s.48.

Observera att uppgifterna i figur 4 avser antalet kursdeltagare och inte antalet unika individer. En kursdeltagare kan ha genomgått prövning efter validering inom flera kurser. Antalet kursdeltagare som genomgått en validering utan efterföljande prövning motsvarar dock sannolikt antalet unika individer. Statistiken över validering inom komvux är generellt av osäker kvalitet. Statens skolverk har dock påbörjat ett arbete med att förbättra kvaliteten i uppgifterna.

4.3 Yrkeshögskolan

Antalet sökande till yrkeshögskolan som bedömts *behöriga* utifrån reell kompetens 2018 uppgick till 5 757 personer, varav 3 187 kvinnor och 2 570 män (se tabell 7). Det motsvarar 13 procent av det totala antalet behöriga sökande samma år. Andelen är något högre bland män (15 procent) än bland kvinnor (12 procent). Antalet sökande som bedömts behöriga utifrån reell kompetens har ökat för varje år sedan 2016, medan andelen av det totala antalet behöriga sökande varit oförändrad. Det beror på att det totala antalet behöriga sökande ökat under samma period.

Av de sökande 2018 som bedömdes behöriga utifrån reell kompetens var det ungefär hälften som antogs till och påbörjade en yrkeshögskoleutbildning. Andelen var högre bland män (54 procent) än bland kvinnor (46 procent). Jämfört med 2016 och 2017 har inga större förändringar skett. Andelen antagna bland sökande som bedömts behöriga utifrån reell kompetens motsvarar andelen antagna bland det totala antalet sökande.

Tabell 7 Antal och andel (%) sökande till yrkeshögskolan som bedömts behöriga utifrån reell kompetens

	Antal totalt	Antal kvinnor	Antal män	Andel totalt	Andel kvinnor	Andel män
2016	4 952	2 368	2 584	13 %	10 %	16 %
2017	5 194	2 756	2 438	13 %	12 %	15 %
2018	5 757	3 187	2 570	13 %	12 %	15 %

Källa: Statistiska centralbyrån.

Anm. Antal sökande som bedömts behöriga (grundläggande behörighet) enligt 3 kap. 1 § punkt 4 förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan eller enligt 3 kap. 4 § samma förordning (den s.k. 20%-regeln).

Andelen sökande som bedömts behöriga utifrån reell kompetens är högre bland utrikes födda än bland inrikes födda. År 2018 var andelen 24 procent

bland utrikes födda jämfört med 10 procent bland inrikes födda. Skillnaden mellan könen var små både bland utrikes och bland inrikes födda. Sökande med högst förgymnasial utbildning bedöms behöriga på reell kompetens i högre utsträckning än sökande med högst gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Andelen behöriga utifrån reell kompetens ökar med åldern. Bland sökande i åldern 24 år eller yngre var andelen 9 procent jämfört med 22 procent i åldern 45 år eller äldre. När det gäller utbildningsområden så varierar andelen sökande som bedömts behöriga utifrån reell kompetens. Under 2018 var andelen högst inom Pedagogik och undervisning samt Lantbruk, djurvård, trädgård, skog och fiske (21 respektive 20 procent). Lägst var andelen inom områdena Friskvård och kroppsvård (2 procent) samt Juridik (5 procent).

Statistiken omfattar sökande som bedömts behöriga antingen på grund av annan utbildning än formell utbildning eller erfarenhet (grundläggande behörighet), eller enligt den så kallade 20-procentsregeln.⁸² Andelen som antagits enligt 20-procentsregeln har minskat från 47 procent 2016 till 34 procent 2018. Det är oklart vad denna förändring beror på. I departementspromemorian Validering med mervärde (Ds 2016:24) föreslås att behörighetskraven till yrkeshögskolan ska förtydligas så att det framgår att en sökande kan förklaras behörig genom att den sökande bedöms ha förutsättningar för att tillgodogöra sig utbildningen, det vill säga besitter reell kompetens. I promemorian föreslås även att begränsningen i antalet årsplatser (20-procentsregeln) tas bort.

Bedömning av reell kompetens för *tillgodoräkande* används i betydligt mindre omfattning än för tillträde. Enligt de uppgifter som utbildningsanordnarna lämnat till Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) var det 201 studerande (121 kvinnor och 80 män) som antogs till och påbörjade en yrkeshögskoleutbildning under 2017 som fick tidigare lärande tillgodoräknat.⁸³ Det är ett relativt litet antal, totalt påbörjade 20 300 personer yrkeshögskolestudier under 2017.

Ungefär en tredjedel av de studerande på yrkeshögskolan har tidigare studerat på högskolan. Trots detta är det en begränsad omfattning av

⁸² 20-procentsregeln avser 3 kap. 4 § förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Enligt denna behörighetsregel kan en sökande antas till utbildningen, trots vad som angetts i 1–3 §§, om man bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen och därefter utöva det yrke som utbildningen förbereder för. Högst 20 procent av årsplatserna i en utbildning får avsättas för sådana sökande. Det innebär att regeln är både en behörighetsregel och en urvalsregel.

⁸³ Myndigheten för yrkeshögskolan, Årsredovisning 2018, s. 22.

tillgodoräknande av hela eller delar av yrkeshögskolekurser. Sedan 2015 är det endast vid 348 av totalt 5 948 tillfällen som det bedömts vara möjligt att tillgodoräkna en kurs mot bakgrund av tidigare högskolestudier.⁸⁴ Uppgifter om hur många av de studerande på högskolan som tidigare har studerat på yrkeshögskolan saknas.

MYH utreder för närvarande hur antalet tillgodoräknande inom yrkeshögskolan kan öka. En delrapport kommer att redovisas i juni 2019 där bland annat nedbrytbar statistik över genomförda tillgodoräknanden under 2014–2018 kommer att presenteras.

4.4 Universitet och högskolor

Det saknas nationell statistik om omfattningen av validering inom högskolan. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har sedan 2017 i uppdrag att utveckla uppföljningen av lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens.⁸⁵ I UKÄ:s första rapportering i oktober 2017 hänvisade myndigheten bland annat till att vidareutveckling behöver ske i de centrala systemen för antagning (NyA) och studiedokumentation (Ladok) för att tillförlitlig statistik ska kunna tas fram. UKÄ framhöll även att definitioner av vad som ska bedömas som reell kompetens behöver göras kända och bli accepterade av lärosätena. UKÄ angav att den långsiktiga ambitionen är att uppföljningen av reell kompetens ska kunna bli officiell statistik.⁸⁶ Valideringsdelegationen har i delbetänkandet Validering i högskolan (SOU 2018:29) lämnat förslag för förbättrad statistik om tillgodoräknanden.⁸⁷ Regeringen har ännu inte återkommit om delegationens förslag.

Inom pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens 2016–2018 vidareutvecklade Universitets- och högskolerådet (UHR) det digitala ärendehanteringssystemet Valda. Syftet var att kunna erbjuda lärosätena ett effektivt systemstöd för arbetet med bedömning av reell kompetens, vilket också skulle kunna ge underlag för UKÄ:s uppföljning av lärosätenas arbete. UHR har ännu inte tagit ställning till om Valda kommer att sjasättas som systemstöd för lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens

⁸⁴ Myndigheten för yrkeshögskolan & Sveriges universitets- och högskoleförbund (2019) *Ökad rörlighet mellan yrkeshögskoleutbildning och högskoleutbildning*, s. 32.

⁸⁵ Regleringsbrev för budgetåren 2017, 2018 respektive 2019 avseende Universitetskanslersämbetet.

⁸⁶ Universitetskanslersämbetet (2017), Rapportering av uppdrag att utveckla uppföljningen av lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande, dnr 111-95-17.

⁸⁷ SOU 2018:29 *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande*, s. 206.

(se avsnitt 3.3.4). UKÄ:s möjligheter att följa upp utvecklingen av validering inom högskolan försvåras påtagligt av förseningen av Valda.

Inom ramen för pilotverksamheten tog UHR även fram en definitionsmanual för bedömning av reell kompetens. I slutrapporten bedömer dock UHR att definitionerna är fortsatt svåra att tillämpa och att lärosätena behöver enas om en gemensam förståelse för och tillämpning av definitioner inom reell kompetens. En sådan gemensam förståelse är en förutsättning för att UKÄ på sikt ska kunna utveckla officiell statistik om bedömningar av reell kompetens.

Tabell 8 Antal personer som ansökt om bedömning av reell kompetens för tillträde till högskoleutbildning 2018

<u>Lärosäte</u>	Antal ansökningar	Antal beviljade ansökningar
Chalmers	63 (ht)	24 (ht)
Högskolan i Gävle	205	36
Högskolan Kristianstad	117 (ht)	23 (ht)
Karlstads universitet	266	i.u.
Malmö universitet	181 (310 sökalternativ)	56 sökalternativ
Örebro universitet	271	89

Källa: Lärosätenas årsredovisningar för 2018.

Vid en genomgång av lärosätenas årsredovisningar för 2018 framkommer att endast sex av dem har redovisat uppgifter om omfattningen av bedömning av reell kompetens för tillträde (se tabell 8). Inget lärosäte har redovisat uppgifter om bedömning av reell kompetens för tillgodoräknande.

Under 2018 utfördes totalt 1 229 valideringar för särskild behörighet till yrkeslärarutbildningen vid de tio lärosäten som ger utbildningen.⁸⁸

4.5 Kontakttolkutbildning

Validering sker även inom utbildningar utanför det formella utbildningssystemet, som vissa utbildningar inom folkbildningen. Verksamma tolkar som saknar fullständig utbildning kan få sina kunskaper och kompetenser bedömda mot målen för den sammanhållna grundutbildningen till kontakt-tolk. De första valideringarna genomfördes 2015 och antalet har ökat för

⁸⁸ Universitets- och högskolerådet (2019) Årsredovisning 2018, s. 28.

varje år sedan dess. Under 2017 fick 82 personer utbildningsbevis efter en validering.⁸⁹

4.6 Regional samverkan

Utveckling av regional samverkan om validering är viktigt för att öka tillgången till validering oberoende av var i landet man bor. Sedan 2018 pågår ett utvecklingsarbete i samtliga regioner för att etablera regionala strukturer för validering (se avsnitt 3.2.3). Dalarna och Gävleborg är två regioner som påbörjade detta arbete tidigare, och som under 2017 etablerade långsiktiga regionala stödstrukturer/samverkansplattformar för valideringsarbetet. Dala Valideringscentrums och Validering Gävleborgs uppföljningar av omfattningen av validering visar på en tydligt ökad frekvens av validering sedan stödstrukturerna kom på plats (se tabell 9). Både i Dalarna och Gävleborg genomförs också årligen drygt 1 200 bedömningar för nivåplacering inom vuxenutbildningen (framför allt inom SFI, svenska, engelska och matematik) vilket i likhet med validering kan leda till förkortad studietid för eleverna.

Tabell 9 Antal personer som validerats i Dalarna och Gävleborg 2017 och 2018

	2017	2018
Dalarna		
Vuxenutbildning	68	268
Arbetsförmedling	1	9
Yrkehögskola	27	40 tillträde 16 tillgodoräknande
Bransch	i u	76
Totalt	96	409
Gävleborg		
Vuxenutbildning	120	177
Arbetsförmedling	19	48
Totalt	139	225

Källa: Dala Valideringscentrum och Validering Gävleborg. Uppgifter om validering inom högskolan har inte kunnat samlas in i någon av regionerna.

Brist på kvalitetssäkrad statistik för att kunna följa upp utvecklingen framhålls som en svårighet från både Region Dalarna och Region Gävleborg. I Tillväxtverkets uppföljning av regionernas arbete framkommer att flertalet

⁸⁹ Myndigheten för yrkeshögskolan (2019) Årsredovisning 2018, s. 38.

regioner efterfrågar stöd med jämförbar nationell och regional statistik för att kunna främja etableringen av strukturer för validering.⁹⁰

4.7 Utvärderingar av effekter

Resultatet av validering för individ och samhälle behöver synliggöras för såväl deltagare och uppdragsgivare som genomförande aktörer. För detta krävs tillförlitlig statistik som på sikt kan ligga till grund för effektutvärderingar. Som framgår ovan saknas i dag kvalitetssäkrad och tillförlitlig statistik på flera områden. Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har dock påbörjat en studie av arbetsmarknadsutfallet av att ha validerats enligt branschmodell där effekter på bland annat sysselsättning, inkomster och rörlighet kommer studeras. IFAU beräknar att studien ska kunna publiceras under andra halvåret 2020.

⁹⁰ Tillväxtverket (2019) Delredovisning av uppdrag att stödja regionalt kompetensförsörjningsarbete 2018–2020 N2017/07839/RTS, dnr Å 2018-3, s. 15.

5. Slutsatser och rekommendationer

5.1 Utvecklingen på valideringsområdet

Validering och erkännande av tidigare lärande är ett centralt verktyg för att underlätta kompetensförsörjningen i arbetslivet och möjliggöra livslångt lärande. Kompetenskraven i arbetslivet förändras löpande, bland annat till följd av digitaliseringen. Tillgång till validering är av stor betydelse för att kunna hantera en snabbare omställning på arbetsmarknaden.

Det senaste året har valideringsarbetet utvecklats positivt på flertalet områden. Branschernas engagemang för att vidareutveckla validering är starkt vilket har bidragit till att validering nu finns tillgängligt inom fler yrkesområden och i fler län. I samtliga regioner har utvecklingsarbete startat för att etablera strukturer för samverkan om validering. Utbildningsmyndigheternas uppdrag att främja användningen och utvecklingen av validering inom sina respektive områden har resulterat i att det i dag finns stöd och verktyg för att genomföra validering med kvalitet inom formell utbildning. Arbetsförmedlingen har utvecklat myndighetens användning och uppföljning av valideringsprogrammet. Informationen om validering på myndigheternas webbplatser har förbättrats och blivit tydligare, målgruppsanpassad och mer enhetligt utformad. Webbutbildningen och högskolekursen om validering, samt konferenser, seminarier och workshops som anordnats av olika myndigheter har bidragit till en bred kompetenshöjning på valideringsområdet. Omfattningen av validering har också fortsatt öka, både vad gäller validering mot arbetslivets kvalifikationer och inom formell utbildning.

Det finns dock områden där utvecklingen riskerar att gå åt fel håll. Åren 2016–2018 bedrevs ett omfattande utvecklingsarbete inom högskolan. Totalt 90 miljoner kronor tillfördes i syfte att etablera en varaktig struktur för lärosätenas arbete med validering och bedömning av reell kompetens. Universitets- och högskolerådet (UHR) hade i uppdrag att främja och samordna pilotverksamheten. Det så kallade REKO-projektet har nu avslutats och UHR har inte längre något uppdrag att främja och stödja lärosätenas arbete med validering. Valideringsdelegationens uppföljning visar dock att åtskilligt återstår att göra för att sökande och studenter ska ha likvärdiga möjligheter att få sin reella kompetens validerad och erkänd inom högskolan. Delegationen vill därför betona vikten av att UHR ges ett långsiktigt uppdrag att främja användningen och utvecklingen av validering

inom högskolan. Det utvecklingsarbete som bedrivits inom högskolan de senaste åren riskerar annars att bli ytterligare ett i raden av tillfälliga projekt med begränsad inverkan på de långsiktiga förutsättningarna för validering.

Ett annat prioriterat område är att fortsätta utveckla uppföljningen så att kvalitetssäkrad statistik finns att tillgå inom samtliga områden. Jämförbar statistik behöver finnas på både nationell och regional nivå. De senaste åren har uppföljningen av validering förbättrats inom yrkeshögskolan och hos Arbetsförmedlingen. Inom Statens skolverk pågår en översyn av statistiken för den kommunala vuxenutbildningen generellt vilket på sikt kan leda till säkrare uppgifter också om validering. Statistik om validering inom högskolan saknas fortfarande helt.

5.2 Förslag som lämnats 2018

I april 2018 överlämnade Valideringsdelegationen delbetänkandet Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande (SOU 2018:29) med förslag och bedömningar för att fler personer ska kunna få sitt tidigare lärande bedömt och erkänt för tillgodoräknande inom högskolan. Regeringen har ännu inte återkommit om förslagen.

I augusti 2018 rapporterade Arbetsförmedlingen sitt uppdrag om en förstudie om hur en digital vägledningsplattform kan etableras. I en sådan plattform skulle besökare också kunna ta del av relevant information om möjligheter till validering. Regeringen har ännu inte tagit ställning till det fortsatta arbetet för att utveckla en digital vägledningsplattform.

I november 2018 lämnade Valideringsdelegationen en skrivelse till Utbildningsdepartementet med två konkreta förslag för effektivare valideringsprocess mot svensk behörighet för personer med utländsk lärarexamen. Regeringen har ännu inte återkommit i frågan.

5.3 Ytterligare insatser behövs för att etablera långsiktiga strukturer för validering

Valideringsdelegationen kommer i sitt slutbetänkande i december 2019 lämna ytterligare förslag till åtgärder för att säkra ett sammanhållet, nationellt och permanent system för validering. Bland annat kommer delegationen att lämna förslag om en övergripande definition av validering, om hur en nationell, sektorsövergripande stödstruktur på valideringsområdet kan skapas och om vidareutveckling av validering mot arbetslivets kvalifikationer.

Föreliggande uppföljning ger dock skäl att peka på insatser som olika aktörer bör uppmärksamma redan nu:

Rekommendationer till *myndigheter*

- Statens skolverk bör utveckla sin uppföljning av att kommunerna följer kravet om att erbjuda en möjlighet till validering för att få statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning.
- Myndigheten för yrkeshögskolan bör, inom ramen för sitt uppdrag att stödja branschernas arbete med validering, informera på sin webbplats om vilka av branschernas valideringsmodeller som är operativa. Myndigheten bör vidare bistå branscherna med samlad information om vilka utvecklingsmedel som finns att söka från olika myndigheter.

Rekommendationer till *parterna*

- Sveriges Kommuner och Landsting och Svenska Kommunalarbetsförbundet bör prioritera att utveckla en nationell valideringsmodell för barnskötare. Barnskötare är ett av de yrkesområden som regionerna anger som prioriterat i sitt utvecklingsarbete med att etablera regionala strukturer för validering.
- Parterna inom besöksnäringen bör överväga att ansöka om ESF-medel för ett nationellt projekt för validering och kompetensutveckling. Även besöksnäringen är ett prioriterat yrkesområde för valideringsarbete i många regioner.

Rekommendationer till *regeringen*

- Regeringen bör säkerställa att resurser avsätts för uppdrag att hålla samman och driva på utvecklingen av validering på nationell och regional nivå efter att Valideringsdelegationens uppdrag upphör i december 2019. Delegationen avser att återkomma i slutbetänkandet med förslag på hur ett sådant långsiktigt uppdrag bör utformas.
- Regeringen bör förtydliga erbjudandet till regionerna så att det framgår att fokusområdet att etablera varaktiga strukturer för validering gäller även 2019 och 2020. Valideringsdelegationen avser att återkomma i sitt slutbetänkande med förslag om ett långsiktigt uppdrag till regionerna att samordna och driva på utvecklingen av validering på regional nivå.
- Regeringen bör med tillräckliga resurser och tydliga uppdrag värna ett fortsatt väl fungerande samarbete mellan Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadens parter om snabbspåren för nyanlända. Med snabbspåren har nyanlända med kompetens som efterfrågas på

arbetsmarknaden kunnat matchas mot rätt jobb genom effektiva kedjor av insatser, bland annat validering, anpassad undervisning i svenska, praktik och kompletterande utbildning.

Bilaga 1. Uppföljning av modeller för branschvalidering

Genomförande av uppföljningen

Valideringsdelegationen genomförde våren 2019, med hjälp av Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH), en uppföljning av branschernas valideringsmodeller. Syftet med uppföljningen var att få en övergripande bild av statusen för de befintliga branschmodellerna. Uppföljningen genomfördes som en självskattning. Även antalet genomförda valideringar för 2016, 2017 och 2018 efterfrågades (se bilaga 2).

Självskattningen, inklusive indikatorerna, utvecklades hösten 2017 inför 2018 års redovisning tillsammans med MYH. Företrädare för branscherna gavs möjlighet att komma med synpunkter på indikatorerna i självskattningen både i Valideringsdelegationens arbetsgrupp för branschvalidering och i MYH:s branschvalideringsnätverk. Självskattningen skickades via e-post till 28 kontaktpersoner som står som ansvariga för respektive valideringsmodell och 24 ifyllda självskattningar kom in. Utskicket gjordes den 27 februari 2019 med svarstid till 14 mars 2019. Två påminnelser skickades ut under mars och april till dem som inte inkommit med svar.

Indikatorerna

Uppföljningen fokuserar på tre huvudområden – status, kvalitet och tillgänglighet – med ett antal olika indikatorer för varje område. Svartalternativen nedan representeras i tabellen av en färg för varje svar, grön är alternativ 1, gul alternativ 2 och röd alternativ 3.

Status

- Är modellen operationell:
en person kan efter beslut, påbörja validering inom: 1 månad, 3 månader, längre än 3 månader.
- Är kompetensprofilen aktuell:
aktuell, under revidering, föråldrad.

Kvalitet

- Är modellen anpassad till/uppfyller krav i Standard för branschvalidering: innehållsdeklarerad och kvalitetsgranskad, innehållsdeklarerad, varken eller.
- Är modellens kvalifikation nivåplacerad i SeQF:
ja, arbete med ansökan påbörjat, nej.

Tillgänglighet

- Är modellen upphandlad av Arbetsförmedlingen:
ja, upphandling är på gång, nej.
- Är modellen upphandlad av omställningsaktörer (t.ex. TSL):
ja, upphandling är på gång, nej.
- Är modellen tillgänglig för utbildningsaktörer (t.ex. komvux, folkhögskolor):
ja, delvis, nej.
- Är modellen tillgänglig för arbetsgivare:
ja, delvis, nej.
- Är utförare av validering tillgängliga geografiskt:
med mycket god geografisk spridning (i flertalet län), med viss geografisk spridning (omkring hälften av länen), med liten geografisk spridning (i enstaka län).

Uppföljningens resultat (självskattning)

Valideringsmodell	Yrkesroll	Status		Kvalitet		Tillgänglighet				
		Är modellen operationell?	Är kompetensprofilen aktuell?	Är modellen anpassad till/uppfuller krav i Standard för bransch-validering?	Är modellens kvalifikation nivåplacerad i SeQF?	Är modellen upphandlad av Arbetsförmedlingen?	Är modellen upphandlad av omställningsaktörer (t.ex. TSL)?	Är modellen tillgänglig för utbildningsaktörer (t.ex. komvux, folkhögskolor)?	Är modellen tillgänglig för arbetsgivare?	Är utförare av validering tillgängliga geografiskt?
Bygg- och anläggning	Träarbetare	Grön	Grön	Gul	Gul	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Betongarbetare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Murare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Plattsättare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Väg-och anläggningsarbetare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Beläggningsarbetare	Gul	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Gul
	Bergarbetare	Gul	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Gul
	Golvläggare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Håltagare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Kranförare	Gul	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Gul
	Maskinförare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Stenmontör	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Ställningsbyggare	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
	Takmontör	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Grön
Undertaksmontör	Gul	Gul	Röd	Röd	Grön	Gul	Gul	Gul	Gul	

Valideringsmodell	Yrkesroll	Är modellen operationell?	Är kompetensprofilen aktuell?	Är modellen anpassad till/uppfyller krav i Standard för bransch-validering?	Är modellens kvalifikation nivåplacerad i SeQF?	Är modellen upphandlad av Arbetsförmedlingen?	Är modellen upphandlad av omställningsaktörer (t.ex. TSL)?	Är modellen tillgänglig för utbildningsaktörer (t.ex. komvux, folkhögskolor)?	Är modellen tillgänglig för arbetsgivare?	Är utförare av validering tillgängliga geografiskt?
CNC-teknik	CNC-tekniker operatör	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Gul	Grön	Grön	Grön
	CNC-tekniker beredare	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
	Produktionsutvecklare skärteknik	Grön	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön
Elteknisk validering	Installationselektriker	Grön	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
Fastighet/FAVAL	Fastighetstekniker	Grön	Grön	Grön	Gul	Grön	Grön	Grön	Grön	Gul
	Fastighetsskötare	Grön	Grön	Grön	Gul	Grön	Grön	Grön	Grön	Gul
	Fastighetsvärd	Grön	Grön	Grön	Gul	Grön	Grön	Grön	Grön	Gul
	Fastighetsförvaltare	Grön	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Grön	Röd
	Fastighetsingenjör	Grön	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Grön	Grön	Röd
Frisör	Frisör	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Grön	Gul	Grön
Gjuteri	Gjuterioperatör	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Gul	Grön	Röd
Grafisk validering	Produktionspersonal inom grafisk industri	Röd	Gul	Röd	Röd	Röd	Röd	Gul	Röd	Röd
Handel	Butikssäljare	Grön	Grön	Gul	Röd	Gul	Gul	Röd	Grön	Grön
Hotell & Restaurang	Kock	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön
	Servering	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön
	Hotellreceptionist	Grön	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Konferensvärd/värdinna	Grön	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön

Valideringsmodell	Yrkesroll	Är modellen operationell?	Är kompetensprofilen aktuell?	Är modellen anpassad till/uppfyller krav i Standard för branschvalidering?	Är modellens kvalifikation nivåplacerad i SeQF?	Är modellen upphandlad av Arbetsförmedlingen?	Är modellen upphandlad av omställningsaktörer (t.ex. TSL)?	Är modellen tillgänglig för utbildningsaktörer (t.ex. komvux, folkhögskolor)?	Är modellen tillgänglig för arbetsgivare?	Är utförare av validering tillgängliga geografiskt?
Industriteknik BAS	Produktionspersonal	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
Automation BAS	Produktionspersonal, automationsinriktning	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
Underhåll BAS	Produktionspersonal, utökat underhållsansvar	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön	Grön	Grön
Måleri	Målare	Grön	Grön	Röd	Yellow	Grön	Röd	Grön	Grön	Yellow
Naturbruk	Djurskötare mjölk	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Djurskötare gris	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Maskinförare	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Yrkesodlare trädgård	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
Processindustri	Processoperatör	Grön	Grön	Röd	Röd	Yellow	Yellow	Yellow	Grön	Yellow
SRY Städ och service	Städare - yrkesbevis	Grön	Grön	Röd	Grön	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Städare - baskompetens städservice	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Städare - yrkesbevis hemservice	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
Svets	Svetsare nivå VIT	Yellow	Grön	Yellow	Yellow	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön
Trädgårdsanläggning	Trädgårdsanläggare	Grön	Grön	Röd	Yellow	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön

Valideringsmodell	Yrkesroll	Är modellen operationell?	Är kompetensprofilen aktuell?	Är modellen anpassad till/uppfyller krav i Standard för branschvalidering?	Är modellens kvalifikation nivåplacerad i SeQF?	Är modellen upphandlad av Arbetsförmedlingen?	Är modellen upphandlad av omställningsaktörer (t.ex. TSL)?	Är modellen tillgänglig för utbildningsaktörer (t.ex. komvux, folkhögskolor)?	Är modellen tillgänglig för arbetsgivare?	Är utförare av validering tillgängliga geografiskt?
Träteknisk validering	CNC-operatör	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Gul	Grön	Röd
	Maskinsnickare	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Gul	Grön	Röd
	Ytbehandlare	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Gul	Grön	Röd
	Specialsnickare	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Gul	Grön	Röd
Transport/TYA	Lastbilsförare	Grön	Grön	Grön	Röd	Grön	Grön	Röd	Grön	Gul
Transport/mekaniker	Lastbils- och maskinmekaniker	Grön	Grön	Grön	Gul	Gul	Röd	Grön	Grön	Grön
	Bussmekaniker	Grön	Grön	Grön	Gul	Gul	Röd	Grön	Grön	Grön
Underhållsteknik	Underhållsledare	Grön	Grön	Röd	Röd	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön
	Underhållstekniker	Grön	Grön	Röd	Gul	Röd	Grön	Röd	Grön	Grön
VVS	VVS-montör	Grön	Grön	Röd	Röd	Gul	Röd	Grön	Grön	Gul
Vård och omsorg	Vårdbiträde	Grön	Grön	Gul	Röd	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön
	Undersköterska	Grön	Grön	Gul	Grön	Grön	Röd	Grön	Grön	Grön
	Skötare	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Stödassistent	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön
	Boendestödjare	Grön	Grön	Gul	Röd	Röd	Röd	Grön	Grön	Grön

Bilaga 2. Valideringar enligt branschmodell per yrkesroll 2015–2018

Branschmodell	Yrkesroll	2015	2016	2017	2018
Bygg och anläggning	Träarbetare	i.u	55	47	43
	Betongarbetare	i.u	13	7	4
	Murare	i.u	3	8	3
	Plattsättare	i.u	9	5	2
	Väg- och anläggningsarbetare	i.u	2	5	5
	Belägningsarbetare	i.u	1	0	0
	Bergarbetare	i.u	2	2	2
	Golvläggare	i.u	2	2	0
	Håltagare	i.u	0	0	0
	Kranförare	i.u	40	22	27
	Maskinförare	i.u	45	64	32
	Stenmontör	i.u	1	9	0
	Ställningsbyggare	i.u	7	0	3
	Takmontör	i.u	3	0	0
	Undertaksmontör	i.u	0	0	0
CNC-teknik	CNC-tekniker operatör	809	631	925	768
	CNC-tekniker beredare	111	94	190	22
	Produktionsutvecklare skärteknik	3	4	4	0
Elteknisk validering	Installationselektriker	70	100	400	400
Fastighet/FAVAL	Fastighetstekniker	*	*	42	44
	Fastighetsskötare	*	10	11	54
	Fastighetsvärd	5	0	0	2
	Fastighetsförvaltare	*	*	*	2
	Fastighetsingenjör	*	*	*	0
Frisör	Frisör	24	22	19	34
Gjuteri	Gjuterioperatör	30	30	25	0**
Grafisk validering	Produktionspersonal inom grafisk industri	*	*	*	30
Handel	Butikssäljare	*	*	*	*
Hotell & Restaurang	Kock	*	82	58	63
	Servering	*	19	11	0
	Hotellreceptionist	*	1	1	0
	Konferensvärd/-värdinna	*	1	0	0

Industri- teknik BAS	Produktionspersonal i industri	326	904	1 098	1 010
Automation BAS	Produktionspersonal i industri med automationsinriktning	*	*	*	*
Underhåll BAS	Produktionspersonal i industri med utökat underhållsansvar	*	*	*	*
Måleri	Målare	149	138	111	118
Naturbruk	Djurskötare mjölk	25	5	7	15
	Djurskötare gris	10	3	0	0
	Maskinförare	45	18	20	9
	Yrkesodlare trädgård	14	16	5	12
Process- industri	Processoperatör	*	*	*	0
SRV Städ och service	Städare - yrkesbevis	1 047	711	689	793
	Städare - baskompetensbevis städservice	621	682	299	359
	Städare - yrkesbevis hemservice	i.u	i.u	1	6
Svets	Svetsare nivå VII	*	*	*	0
Trädgårds- anläggning	Trädgårdsanläggare	294	501	531	1 802
Träteknisk validering	CNC-operatör	*	50	30	30
	Maskinsnickare	*	*	*	*
	Ytbehandlare	*	*	*	*
	Specialsnickare	*	*	*	*
Transport/ TYA	Lastbilsförare	**	**	**	0
Transport/ mekaniker	Lastbilmekaniker/ maskinmekaniker	*	*	*	*
	Bussmekaniker	*	*	*	*
Underhålls- teknik	Underhållsledare	*	*	*	*
	Underhållstekniker	*	*	*	*
VVS	VVS-montör	12	21	21	20
Vård och omsorg	Vårdbiträde	i.u	i.u	i.u	i.u
	Undersköterska	i.u	i.u	i.u	i.u
	Skötare	i.u	i.u	i.u	i.u
	Stödassistent	i.u	i.u	i.u	i.u
	Boendestödjare	i.u	i.u	i.u	i.u
Totalt		3 595	4 226	4 669	5 714

* Modellen har inte börjat användas.

** Modellen är under revidering/omstrukturering.

i.u Valideringar har genomförts men uppgift om antal ej tillgängligt.